

Opinnäytetyö (YAMK)

Taiteen uudet kontekstit

2022

Elisa Hillgén

VALON RAKENTAJILLE

– Valotaiteen hankintaoppaan tarveselvitys

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Taiteen uudet kontekstit, ohjaaja: Ismo Luukkonen

2022 | 54 sivua + 2 liitesivua

Elisa Hillgén

Valon rakentajille

- Valotaiteen hankintaoppaan tarveselvitys

Elisa Hillgénin opinnäytetyö tarkastelee valotaidetta ja sen ominaisuuksia julkisena taidemuotona, erityisesti kaupunkiympäristössä. Tavoitteena on selvittää valotaiteen hankintaoppaan tarve julkisen taiteen hankinnassa ja ylläpidossa. Taustana toimii kyselylomakkeen ja haastattelujen kautta kerätty tieto sekä julkisen taiteen tilaajilta ja rakennuttajilta että taiteilijoilta itseltään.

Työssä pohditaan lisäksi muun muassa valotaiteen ympäristönäkökulmia ja saavutettavuutta sekä esimerkiksi valaistusteknisiä ominaisuuksia – sekä sitä miten tämä kaikki tulisi käsitellä tulevassa hankintaoppaassa.

Työ vahvistaa valotaiteen ymmärrystä julkisena taidemuotona, valottaa valotaiteen suunnittelun ja tekemisen teknisiä haasteita sekä antaa pohjan keskustelulle taiteilijoiden, taiteen asiantuntijoiden ja taiteen tilaajien välillä.

Asiasanat:

valotaide, valaistus, valotaiteen seura, julkinen taide, kaupunkitila, kaupunkiympäristö, hankintaosaaminen

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Contemporary contexts of art, instructor: Ismo Luukkonen

2022 | number of pages: 54 + 2 page attachment

Elisa Hillgén

For the builders of the light

- Feasibility study for a handbook of light art

The thesis studies light art and its characteristics as a form of art in public spaces – especially in urban environment. The aim is to find out the need for light art handbook or guidelines for light art procurement process and maintenance. The background research is done via survey and individual interviews with city procurers and planners, art consultants and artists.

The thesis considers environmental aspects and accessibility of light art and for example technical characteristics – and how all this should be taken into consideration in future handbook publication.

This work strengthens the understanding of light art as one of the forms of public art, sheds light to the technical challenges of creating light art and also gives basis for discussion between artists, consultants and city procurers.

Keywords:

light art, urban lighting, light art society, public art, urban space, urban environment, procurement knowledge

Sisältö

Sisältö	4
1 Johdanto	7
2 Mitä on valotaide?	9
2.1 Valotaiteen määritelmä	9
2.2 Valotaiteen tekijöitä	11
2.3 Valotaiteen eri muotoja	12
2.4 Esimerkkejä julkisesta valotaiteesta	16
2.5 Valotaiteen eettisyys ja tasa-arvo	20
2.6 Valotaiteen erityispiirteet: Kyselyn tuloksia ja pohdintaa	26
2.7 Valotaiteen kuratointi ja asiantuntijapalvelut	34
2.8 Valaistustekniikan termit ja rajoitukset	37
3 Aiheita hankintaoppaaseen	40
3.1 Haasteita tilaajien näkökulmasta	40
3.2 Haasteita taiteilijoiden näkökulmasta	41
3.3 Testit ja koevalaistukset	42
3.4 Erilaiset hankinta- ja kilpailumallit	43
3.5 Sopimusmalleista ja huolto-ohjeesta	45
4 Yhteenveto ja suunnitelma jatkotoimenpiteistä	49
Lähteet	52
Liite 1. Kyselylomake	56

Kuvaluettelo

Kuva 1. Annikki Luukela teoksensa edessä, Luukelan oma diakokoelma. Kuva diakuvasta Elisa Hillgén.

Kuva 2. Valoveistos Star, Jun Ong. Malesia 2015. Kuva: Ronaldas Buozis. (Designboom.)

Kuva 3. Valoveistos The A,A, taiteilija Jim Sanborn. Houston 2004. Kuva: Mabry Campbell (Sanborn.)

Kuva 4. Anthony McCall, Solid Light Works. Pioneer Works, Brooklyn, 2018. Photograph by Dan Bradica. (McCall.)

Kuva 5. Rainbow Passage, taiteilija Peter Stuycken 2004. Kuva: Willem van den Velde. (Stuycken.)

Kuva 6. Javier Rieran luontoprojisointi, 2018. (Riera.)

Kuva 7. Valogalleria Tampere. Kuva Juhana Konttinen. (Valoa Design.)

Kuva 8. Broken Light, Rudolf Theunissen 2010. Kuva Detlef Schobert. (Theunissen.)

Kuva 9. James Turrell, Innerway 1999 (Turrell 1999.)

Kuva 10. Jenny Holzer, Venetsia 1999. Kuva: Attilio Maranzano. (Holzer.)

Kuva 11. Olafur Eliasson, Your rainbow panorama Århus 2006–2011 (Eliasson.)

Kuva 12 Keith Sonnier. Route Zenith 1992 Washington D.C. (Sonnier.)

Kuva 13. Lichtweg 1998 Munchenin lentokenttä. (Sonnier.)

Kuva 14. Maaria Wirkkala, Blind wall 1999. Helsinki. Kuva Sakari Viika (Wirkkala.)

Kuva 15. Tapio Rosenius, Teos: Siilo 468. Kruunuvuorenranta Helsinki (Rosenius.)

Kuva 16. Portti-valoteos, Jari Vuorinen Lighting Design Collective. Kruunuvuorenranta Helsinki. Kuva: Jari Vuorinen, oma kokoelma (Vuorinen.)

Kuva 17. Jaakko Niemelä ja Helena Hietanen. Kartastoja 2017. Jyväskylä. (Keskisuomalainen.)

Kuva 18. Pallerot-teos, työpaja 2022. Kuva: Oma arkisto Elisa Hillgen

Kuva 19. Pallerot-teos. Jyväskylä, Huhtasuo 2022. Kuva: Oma arkisto Elisa Hillgen

Kuva 20. Ross Lovegrove, Solar tree 2012. Kuva: Ashley Bingham (Lovegrove.)

Kuva 21. Luxor Sky Beam, Las Vegas. Kuva: Scarlet Sappho (Sappho.)

Kuva 22. Luxor Sky beam, hyönteiset. Kuva: Tracy Byrnes, Flickr (Byrnes.)

Kuva 23. Interactive Neon Mural #6, Spidertag. Kuva:Tommi Korpihalli (Spidertag.)

Kuva 24. Suoja, taiteilijaryhmä ROP (Rosenlund ja Orava), Tampere 2019. Kuva: Oma arkisto, Elisa Hillgen

Kuva 25. Dornier-museo, Saksa. Valaistus 2009, James Turrell. Kuva: Florian Holzherr. (Turrell 2009.)

Kuva 26. Liz West, Our colour. Bristol Biennial 2016. Paikkasidonnainen teos. Kuva: Simon Galloway (West.)

Kuva 27. Agma ry, kaavio asiantuntijakuvauksista. (Agma.)

Kuva 28. Suomen Taiteilijaseura, eri taidekilpailumallit. Kuvataidekilpailun järjestäjän ja julkisen taiteen tilaajan opas 2021, sivu 6. (Julkinen taide.)

1 Johdanto

Valo on kiehtonut ihmisiä kautta aikojen. Se on merkinnyt elämänrytmiä, turvaa, lämpöä ja opastajaa. Se on juhlinut kanssamme, valaissut katujamme, rytmittänyt vuorotyöskentelyä ja mahdollistanut yöelämän. Sitä, missä kaikessa valo onkaan ollut osallisena ihmisen historiassa, emme osaa ehkä edes kuvitella. Valolla on tutkitusti myös varjopuolia, jotka nykyään tunnistetaan ja ymmärretään. Valaisemme maailmamme nykyään lähes läpikotaisin, myös öisin – vaikka yön ja pimeyden merkitys koko maapallolle ja ekosysteemille on valtava.

Kun valo valjastetaan arkisesta käytännön apurista viihteen, kulttuurin ja taiteen käyttöön, sen luonne muuttuu. Esittävässä taiteessa valolla luodaan tunnelmia ja viedään katsojaa tilanteesta toiseen, tuetaan draaman kaarta, tarinankerrontaa ja mielikuvia. Valotaiteessa valo sen sijaan ottaa pääroolin ja siirtyy keskipisteeseen, häilyen samalla sujuvasti myös eri taidemuotojen rajamailla yhdessä muiden kumppaneiden, kuten liikkeen, materiaalien, pintojen, sähkön ja rakenteiden kanssa.

Tässä opinnäytetyössäni pohdin valotaiteen erityispiirteitä ja luonnetta julkisen taiteen suunnittelu- ja hankintavaiheessa, erityisesti kaupunkiympäristössä. Valotaiteen hankkiminen - melko teknisenä ja muita elementtejä kumppanikseen vaativana taidemuotona - on työni tutkimuksen keskiössä. Tarkastelen alan toimijoiden tarvetta valotaiteen hankintaoppaalle ja koostan tarveselvityksen avulla oppaassa käsiteltävistä asioista yhteenvedon.

Tarve on noussut esiin sekä omassa työssäni, että keskusteluissa valotaiteilijoiden ja taiteen tilaajien kanssa. Valotaide koetaan vaikeana hankkia ja ylläpitää, toisaalta taiteilijat toivovat tilaajilta lisää ymmärrystä prosessin vaiheista, kustannuksista ja sopimuksista. Tähän tarpeeseen tuleva valotaiteen opas tulee vastaamaan, ja tämän opinnäytetyön tarkoitus on toimia taustaselvityksenä ja pohjana tuon oppaan konkreettiselle toteutukselle.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii [Suomen valotaiteen seura FLASH](#), joka on perustettu 2017 edistämään valotaiteen ja sen tekijöiden asemaa.

Työn luonne on nimenomaan tarveselvitys, sekä asiantuntija- ja taiteilijahaastattelujen ja kyselyn perusteella koostamani taustatiedon kerääminen hankintaoppaan pohjaksi. Olen koostanut mukaan omia vuosien varrella karttuneita havaintojani ja ajatuksiani sekä haastatellut alalla pitkään toimineita taiteen tilaajia ja taiteilijoita. Haastateltavana henkilökohtaisesti tai kyselyn kautta vastanneita ovat olleet muun muassa seuraavat henkilöt (nimet julkaistu haasteltujen luvalla):

- Heino, Mollu: Kuvataiteilija
- Kauppinen, Marjut: Helsingin kaupungin ulkovalaistuspäällikkö, arkkitehti
- Koikkalainen, Tapio: Jyväskylän kaupungin rakennuttajainsinööri
- Laitinen, Petri: Varatoimitusjohtaja, C2 SmartLight Oy
- Larsen, Annukka: Valaistussuunnittelija, WSP Design Studion valaistuspäällikkö
- Lehtinen, Leevi: Valotaiteilija, läänintaiteilija Taiteen edistämiskeskus Taike
- Liius, Jonna: Valaistussuunnittelija, FIXULUX Oy
- Maunula, Mikko: Jyväskylän kaupungin suunnitteluinsinööri, ulkovalaistus ja käytönjohto
- Myllyoja, Heini: Valaistussuunnittelija, WSP Design Studio
- Mäkinen, Anssi: Valaistussuunnittelija, Sitowise Oy
- Pitkänen, Kirsi: Taiteilija, taidekonsultti Art Impact
- Rantanen, Pia: Helsingin kaupungin suunnitteluvastaava, arkkitehti
- Schakir, Tülay: kuvataiteilija, valotaiteilija
- Toikkanen, Jarmo: Jyväskylän kaupungin viherrakennuttaja
- Vallinkoski, Mervi: Jyväskylän kaupungin yhdyskuntatekniikan päällikkö, maisema-arkkitehti
- Vuorenmaa, Riikka: Freelancer
- Vuorinen, Jari: Valaistussuunnittelija, Lighting Design Collective

Osa vastaajista vastasi kyselylomakkeeseen nimettömänä. Vastauksia ja haastateltavia oli yhteensä 25 kpl. Näiden lisäksi työn sisältöä oli kommentoimassa ja asiantuntijaroolissa toimeksiantajan nimeämä ohjausryhmä, jonka muodostivat Suomen valotaiteen seura FLASHin toiminnanjohtaja Virve Leikola, valotaiteen asiantuntija, kuraattori Mia Kivinen, valaistussuunnittelija, valotaiteilija Mia Erlin, intendentti Minna Tuominen sekä taideagentti, Best of Light Art in Finland -tuottaja Annukka Ketola.

2 Mitä on valotaide?

2.1 Valotaiteen määritelmä

Valotaiteessa keskiössä on valo. Hieman vaikeaksi määrittelyn tekee se, että valo itsessään ei ole ihmisen havaittavissa, vaan vaatii vastinparikseen aina materiaaleja, pintoja tai tilan. Valotaide liikkuukin usein esimerkiksi mediataiteen, kineettisen taiteen tai installaatiotaiteen rajamailla. Mia Kivinen on maisterin opinnäytetyössään Ihmeellistä ja hämmästyttävää määritellyt valotaiteen käsitteen hyvin ytimekkäästi toteamalla, että ”valotaiteessa valo on määräävässä roolissa materiaalina tai teemana, sen laadulla on merkitys, eikä sen päätarkoitus ole näkyvyys.” (Kivinen 2018, 13.)

Samassa työssään Kivinen pohtii myös, mitä kaikkea valotaide ei ole, mikä laajentaa hienosti ymmärrystämme valotaiteesta ja sen rajoista. Nykyään valoa on ympärillämme joka puolella, ja vaikkapa perinteinen led-mainosnäyttökkin voi joskus taipua taiteen alustaksi, mutta onko silloin kyse valotaiteesta, mediataiteesta vai pelkästään näytöstä, jolla pyörii taiteellista sisältöä? Myös valotapahtumat, erikoisvalaistukset ja arkkitehtuurivalaistus hämärtävät rajoja ja käsitteitä.

”Light Art, which began in the 1960s, is mainly concerned with exploring artificial light; it is a relatively young, but increasingly independent genre of art.

Light Art. Art made with light? Precisely. With artificial light? Yes. Non-self-consuming, constantly available—electric—light is one of the basic prerequisites for what we refer to as Light Art today.” (Eißler 2005.)

Mielestäni eräs hyvä kuvaus valotaiteesta löytyy Wikipediasta:

”Light art or luminism is an applied art form in which light is the main medium of expression. It is an art form in which either a sculpture produces light, or light is used to create a "sculpture" through the manipulation of light, colours, and shadows. These sculptures can be temporary or permanent, and can exist in two distinctive spaces: indoor galleries, such as museum exhibits, or outdoors at events like festivals. Light art can be an interaction of light within an architectural space. Light artists are those that devote all their creative experimentation to light

art, some artists experiment with light and neon signage and use light in their practice.” (Wikipedia 2022.).

Onko valo materiaali vai media?

Valotaiteessa valo on siis pääasiallinen materiaali tai media (engl. medium). Materiaali on kuitenkin melko erikoinen sana valolle, sillä se ei ole kosketeltavaa tai sellaisenaan edes havaittavissa. Onko valo siis oikeastaan materiaali lainkaan? Valon voisi määritellä olevan enemmän media, sillä media on viestinvälittäjä, kuten kuva, teksti tai ääni. Valolla on selvästi tämän kaltaisia ominaisuuksia, se on visuaalisen havaitsemisemme kulmakivi. Ilman valoa aivomme eivät saa visuaalista informaatiota ympäristöstämme. Valo viestin välittäjänä on myös aika kuvaava näkökulma monissa tuntemissani valotaideteoksissa tai -installaatioissa. Valo voi esimerkiksi kasvattaa, morsettaa, häikäistä, luoda tilan tai palauttaa muistoja. Jokaisen katsojan tai kokijan tulkinta on subjektiivinen – pohjana kirjasto omia muistojamme ja kokemuksiamme, jotka teos nostaa esiin.

“Light is a messy material that spills, bleeds and interchanges promiscuously with adjacent materials and spaces, often uncontrollably and in ways that constantly escape planning and design.” (Entwhistle & Slater 2018.)

Artikkelissaan *Light as material/lighting as practice: urban lighting and energy* Joanne Entwhistle ja Don Slater pohtivat valoa materiaalina, mutta myös tapana toimia. He mainitsevat valolla olevan esimerkiksi sosiaalisia ominaisuuksia, mikä on mielestäni tärkeä näkökulma. (Entwhistle & Slater 2018.) Sosiaalinen puoli valosta onkin kiehtova ilmiö: valotapahtumat tuovat yhteen ihmisiä, valo ohjaa ja kiinnostaa julkisessa kaupunkiympäristössämme ja toisaalta, keillä kaikilla on pääsy ja oikeus yhteisen valon äärelle? Esimerkiksi maailmalla aktiivinen Social Light Movement nostaa esiin sosiaalisesti tasa-arvoisen, eettisen ja ympäristöystävällisen valon merkitystä erilaisin workshopein ja luennoin. (Social Light Movement Manifesto.)

2.2 Valotaiteen tekijöitä

Monissa eri yhteyksissä ja opinnäytetöissä on listattu valotaiteen uranuurtajia, joten en käytä tässä työssä liiemmästi aikaa valotaiteilijoiden esittelyyn.

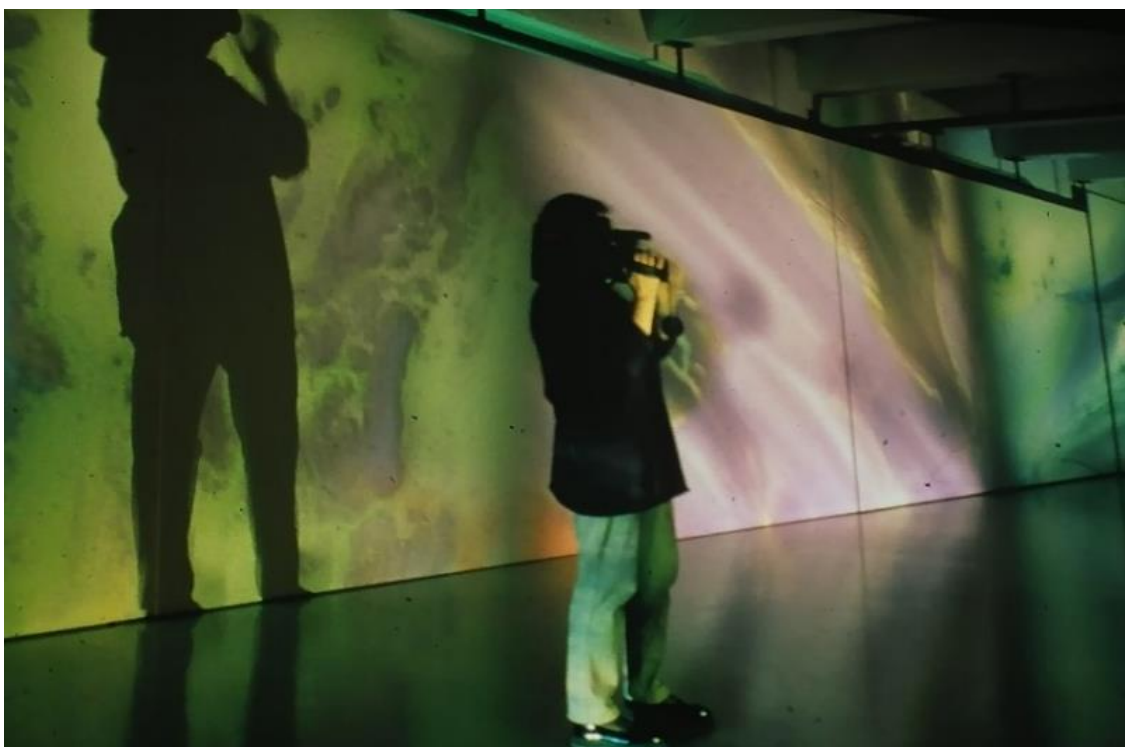
Muutamia nimiä haluan kuitenkin mainita: Dan Flavin (1933–1996), James Turrell (s. 1943), Jenny Holzer (s. 1950) ja Olafur Eliasson (s. 1967). Kaikkien näiden edellä mainittujen taiteilijoiden tyyli on hieman erilainen, joten pienen käsityksen valotaiteen kirjosta saa kohdassa 2.5 esittelemieni teosesimerkkien kautta.

Suomessa uranuurtajia taiteidenvälisellä ja kokeellisella työskentelyllään olivat ehdottomasti 1970-luvulta saakka toimineet Dimensio-ryhmäläiset, joista erityisesti haluan mainita Annikki Luukelan. Ennen opinnäytetyöni lopullisen muodon selkiytymistä enemmän tarveselvityksen suuntaan, tarkoitukseni oli vahvemmin perehtyä valotaiteen historiaan Suomessa ja niinpä otin yhteyttä Annikkiin viime keväänä ja pyysin häntä haastatteluun. Sovimme tapaamisen Kaapelitehtaalle, missä hänellä on edelleen työtilat ja tutustuimme hänen töihinsä diakuvien, lehtileikkeiden ja tarinoiden avulla. Olin tuon päivän jälkeen aivan haltioissani hänen elämäntarinastaan ja osaamisestaan. Löysin paljon yhtäläisyyksiä myös omaan taiteelliseen ajatteluuni, sillä meitä molempia kiehtoivat valon heijastukset, varjot, pilkahdukset sekä valon vaikutus tilaan.

Kohtalo oli vienyt Annikin aikanaan Ranskaan au pariiksi, ja matkan loppuksi hän vieraili Pariisin kaupunginmuseon Valo ja Liike -näyttelyssä 1967. Hän inspiroitui erityisesti taiteilija Frank J. Malinan teoksesta ja teki lopulta koko kyseisestä näyttelystä opintojensa päättötyön. Annikki otti aiheen tiimoilta yhteyttä Malinaan ja päätyi lopulta asumaan Malinan perheen luokse ja hänen avustajakseen taideteosten valmistamisessa. Myöhemmin Malinan pojan kontaktit johdattivat Annikin myös hologrammien pariin Yhdysvaltoihin ja hänet tunnetaankin valotaiteen parissa myös hologrammitaiteesta. Yksi hologrammiteos on kuulemma oman kotikaupunkini Mikkelin taidemuseon kokoelmissa, mutta valitettavasti sitä en ole itse vielä nähnyt. (Luukela 2022.)

Annikki Luukelan tarina ansaitsisi tulla dokumentoiduksi hyvin laajasti, mutta tässä tilanteessa totean hänen olevan sekä ihmisenä että valotaiteen ammattilaisena erittäin inspiroiva ja hänen roolinsa suomalaisessa valotaiteen etulinjassa on ollut merkittävä.

Alla olevassa kuvassa Annikki on itse erään teoksensa äärellä. Kuva Annikin omista diakokokoelmista (kuva 1.)

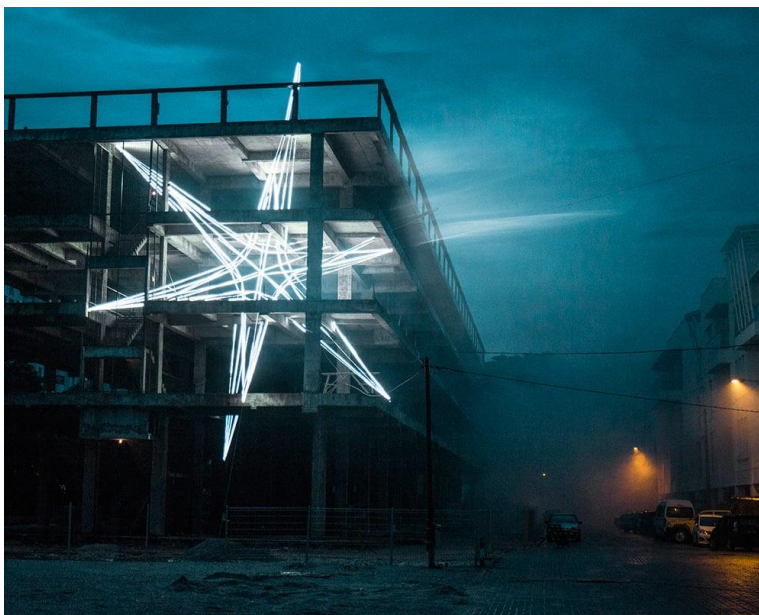
Kuva 1. Annikki Luukela teoksensa edessä, Luukelan oma diakokokoelma. Kuva diakuvasta Elisa Hillgén.

2.3 Valotaiteen eri muotoja

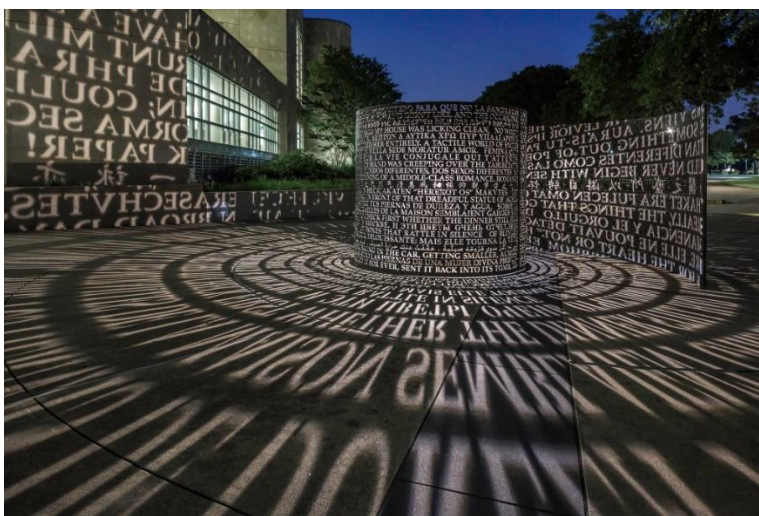
Valotaiteella on lukuisia eri muotoja, mutta selkeyden vuoksi esittelen niistä kolme yleisesti tutuinta: valoveistos, valoinstallaatio ja projisointiteos. Nämä ovat myös valotaiteen muotoja, joita usein nähdään kaupunkiympäristössä.

Valoveistos

Valoveistos on teos, jolla on selkeä materiaali, muoto ja fyysinen olemus. Se on teos, jota katsotaan ulkoa, se on kiinteä ja/tai staattinen. Sillä on rakenne ja materiaali, valon ollessa kuitenkin merkittävässä roolissa. Alla mielestäni kaksi hyvin kuvaavaa esimerkkiä valoveistoksista. Molemmat ottavat hienosti haltuun ympäröivän tilan. Vaikka molemmissa on kyseessä veistos, se ei ole irrallinen ja itsenäinen elementti, vaan keskustelee rakenteiden ja pintojen kanssa.

Kuva 2. Valoveistos Star, Jun Ong. Malesia 2015. Kuva: Ronaldas Buozis. (Designboom.)

Kuva 3. Valoveistos The A,A, taiteilija Jim Sanborn. Houston 2004. (Sanborn.)

Valoinstallaatio

Valoveistoksen ja -installaation erona on erityisesti tila ja kokemuksellisuus. Installaation keskiössä on ainutkertainen kokemus ja katsojan osallistuminen. Teos ottaa katsojan mukaansa ja käyttää hyväkseen tilaa ja sen ominaisuuksia, esimerkiksi pintoja tai rakenteita. Installaatio on usein hyvin paikkasidonnainen, eikä välttämättä toimi täysin samalla tavalla vietynä eri paikkaan. Esimerkiksi brittiläislähtöisen taiteilijan Anthony McCallin teoksissa valo muokkaa vahvasti tilan kokemusta ja keskustelee pintojen kanssa (kuva 4.). Valoinstallaatio voi tehdä myös kaupunkiympäristön tutuista muodoista ja pinnoista täysin uudenlaisen ja yllättävän, kuten Peter Struyckenin valloittavassa teoksessa *Rainbow Passage* (kuva 5.).

Kuva 4. Anthony McCall, *Solid Light Works*. Pioneer Works, Brooklyn, 2018. Photograph by Dan Bradica. (McCall.)

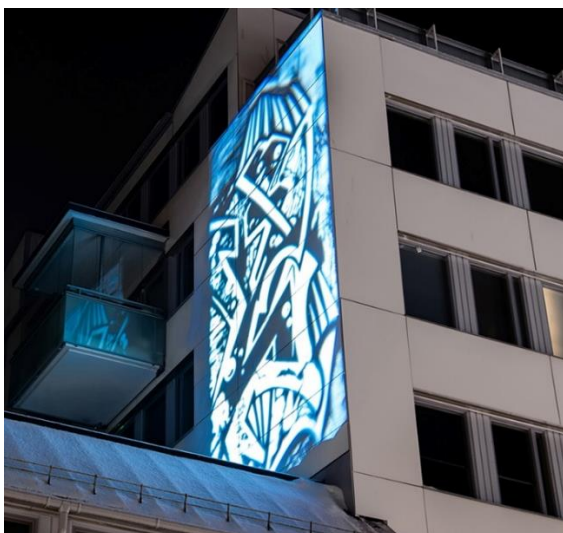
Kuva 5. *Rainbow Passage*, taiteilija Peter Struycken 2004. Kuva: Willem van den Velde. (Struycken.)

Projisoitu teos

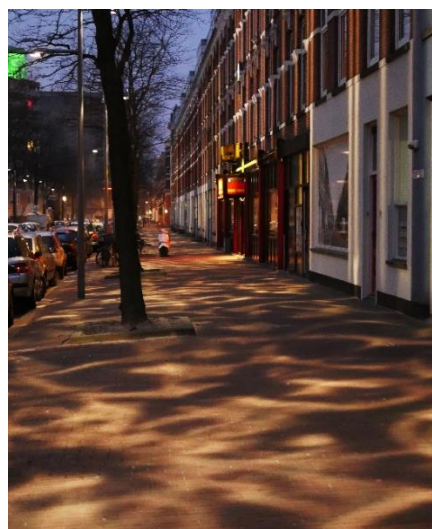
Projisointiteoksissa valo heijastetaan, eli projisoidaan pinnalle. Useimmiten pinta on esimerkiksi julkisivu (kuva 7.), mutta se voi olla myös katupinta (kuva 8.), rakenne tai jopa luonto. Esimerkiksi espanjalainen taiteilija Javier Riera heijastaa töissään valolla muotoja ja kuvioita luonnonmaisemiin (kuva 6). Projisoidut teokset voivat sisältää liikkuvaa tai staattista kuvaa, tekstejä, heijastettuja valokuvia tai niin sanotulla mapping-tekniikalla tehtyjä sisältöjä, joissa kohteen mitat, muodot ja erityispiirteet on otettu mukaan heijastettavaan materiaaliin. Mapping-teokset ovat usein lyhytkestoisia, esimerkiksi osana valotaidetapahtumia tai -kilpailuja.

Kuva 6. Javier Rieran luontoprojisointi, 2018. (Riera.)

Kuva 7. Valogalleria Tampere. Kuva Juhana Konttinen. (Valoa Design.)

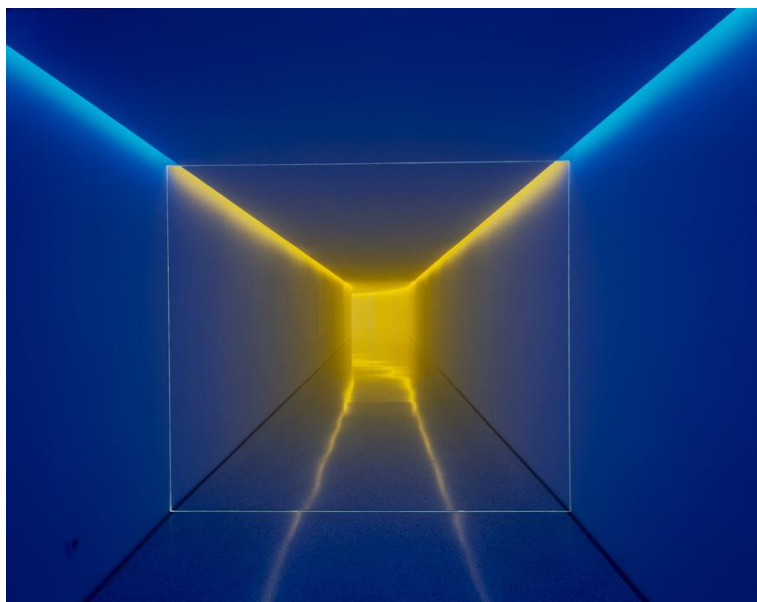

Kuva 8. Broken Light, Rudolf Theunissen 2010. Kuva Detlef Schobert. (Theunissen.)

2.4 Esimerkkejä julkisesta valotaiteesta

Seuraavassa muutamia esimerkkejä valotaiteesta kaupunkiympäristössä. Valitsin mukaan sekä ulkomaisilta että kotimaisilta taiteilijoilta erityyppisiä esimerkkejä, jotta valotaiteen ja sen paikkojen monipuolisuus nousee esiin.

James Turrell on tunnettu yksinkertaisista valopinnoista sekä tilan ja valon vuoropuhelusta (kuva 9.). Jenny Holzer puolestaan tunnetaan hyvin kanta-aottavista, poliittisista ja feministisistä teoksista (kuva 10.). Esimerkkikuva Venetsiasta 1999.

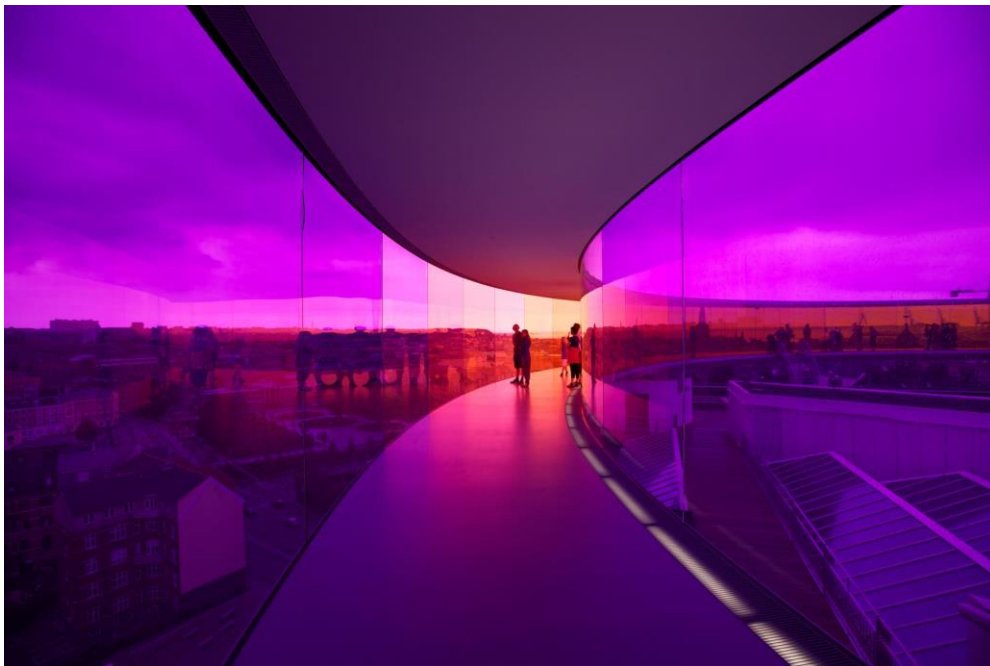

Kuva 9. James Turrell, Innerway 1999 (Turrell 1999.)

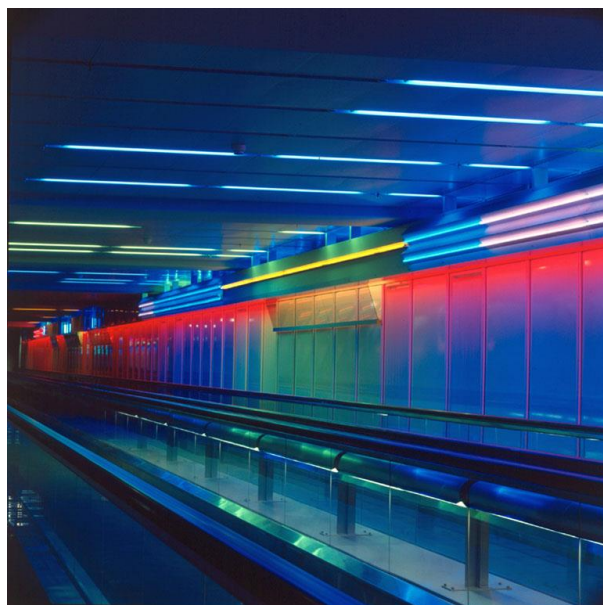

Kuva 10. Jenny Holzer, Venetsia 1999. Kuva: Attilio Maranzano. (Holzer.)

Eräs nimekkäimmistä valotaiteen nykynimistä on islantilais-tanskalainen Olafur Eliasson, joka käyttää massiivisissa installaatioissaan monia erilaisia elementtejä, muun muassa valoa (kuva 11.). Keith Sonnier puolestaan tunnetaan erityisesti neon-valoteoksistaan (kuva 12.)

Kuva 11. Olafur Eliasson, Your rainbow panorama Århus 2006–2011 (Eliasson.)

Kuvat 12 ja 13. Keith Sonnier. Vasemmalla Route Zenith 1992 Washington D.C, oikealla Lichtweg 1998 Munchenin lentokenttä. (Sonnier.)

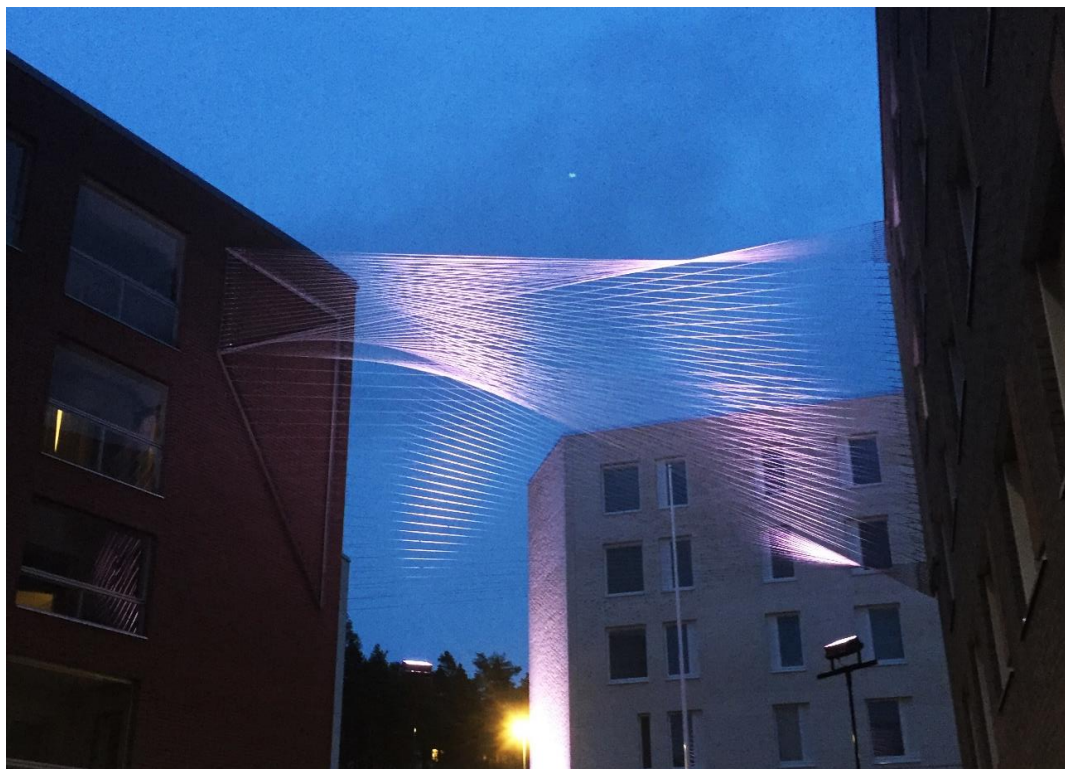
Kotimaisista teoksista muutamia esimerkkejä alla. Näissä kiehtoo esimerkiksi Maaria Wirkkalan selkeys ja yksinkertaisuus (kuva 14.), toisaalta erikoinen rakennus ja sen hyödyntäminen valotaiteelle, kuten Siilo 468 -teoksessa (kuva 15.). Jari Vuorisen paikkasidonnainen teos Portti on hieno esimerkki arkkitehtuurin valon ja materiaalin keskustelusta. Kaikkia elementtejä tarvitaan tämän teoksen lopputulokseen (kuva 16.). Viimeinen esimerkki tässä osiossa on Jaakko Niemelän ja Helena Hietasen teos Kartastoja, joka sijaitsee Jyväskylän Kankaalla. Teos yhdistää rakennuksen materiaalin, perforoinnin, valon ja jopa parkkihallin käyttäjät osaksi kokonaisuutta (kuva 17.).

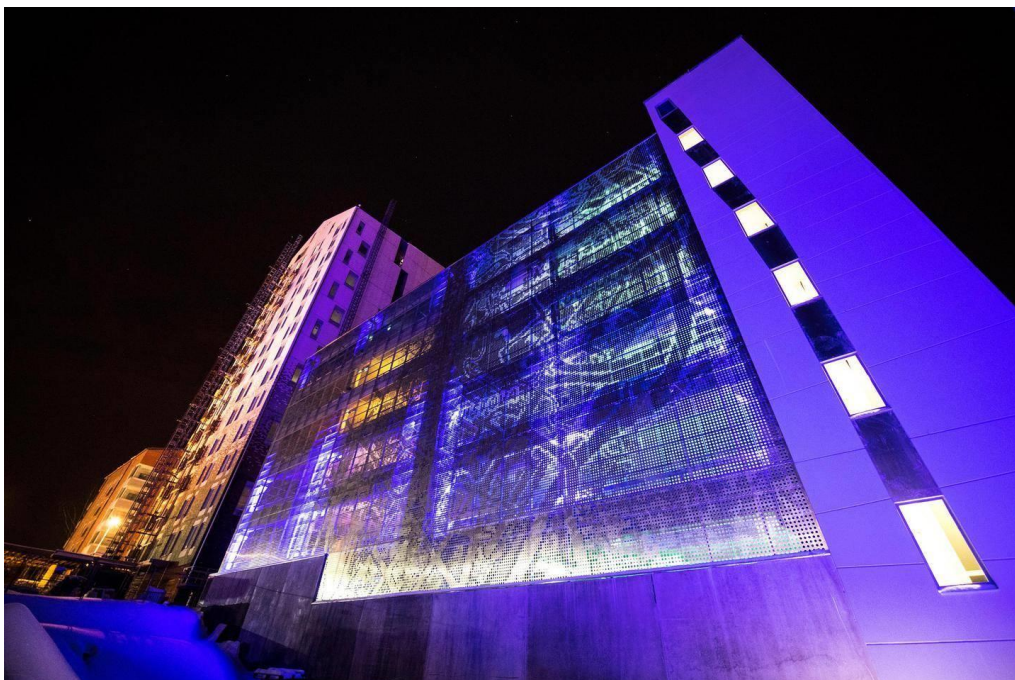
Kuva 14. Maaria Wirkkala, Blind wall 1999. Helsinki. Kuva Sakari Viika (Wirkkala.)

Kuva 15. Tapio Rosenius, Teos: Siilo 468. Kruunuvuorenranta Helsinki (Rosenius.)

Kuva 16. Portti-valoteos, Jari Vuorinen Lighting Design Collective. Kruunuvuorenranta Helsinki.
Kuva: Jari Vuorinen, oma kokoelma. (Vuorinen.)

Kuva 17. Jaakko Niemelä ja Helena Hietanen. Kartastoja 2017. Jyväskylä. (Keski-suomalainen.)

2.5 Valotaiteen eettisyys ja tasa-arvo

Taide ja sen äärellä näkyvät ilmiöt ottavat kantaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Valotaiteessa puhuttaa tällä hetkellä eettisyys, etenkin ympäristönäkökulmasta. Selvitin, mitä muuta valotaiteen eettisyys tarkoittaa ja kuinka esimerkiksi kyselyyn vastanneet tulkitsivat tämän aiheen. Näkökö valotaiteen kentällä tasa-arvon toteutuminen, vai voiko valotaide olla syrjivää tai näkökö alalla sukupuolipainottuneisuutta? Halusin ottaa mukaan myös tähän opinnäytetyöhöni tämän osion, sillä kaikessa julkisessa taiteessa ja hankinnoissa puhuttavat nykyään nämä aiheet: saavutettavuus, tasa-arvo, eettisyys.

Valotaiteen tasa-arvo ja saavutettavuus

Esimerkiksi Dimensio-ryhmän historia oli luonnollisesti erittäin miespainotteista ajankuva huomioiden, ja heihin vaikuttaneiden opettajien ja uranuurtajien luettelot olivat nekin vain miehiä. Kysyin asiasta myös Annikki Luukelalta haastattelun yhteydessä. Kokiko hän olevansa Dimensio-ryhmässä jotenkin heikommassa asemassa naisena, tai alalla ylipäätään? Annikki itse ei nähnyt sitä niin.

”Koska olin itse niin kiinnostunut niistä asioista ja muutkin olivat kiinnostuneita. Meillä synkkasi hirveän hyvin eikä siinä eroteltu sukupuolia. Jokainen teki omaa juttuansa. Mutta ehkä se kuvastaa myös aikaa - ei naistaiteilijat sähköisten laitteiden kanssa niin toimineet. Minähän olen itse taustaltani täysin kuvataidepuolelta ja olen aina sanonut, että se tekniikka on minulle vain väline. Se ei ole se tärkein asia vaan se mitä sillä pystyn ilmaisemaan itsestäni.”
(Luukela 2022.)

Oma kokemukseni on, että valotaiteen ala on tällä hetkellä erittäin monipuolinen sekä sukupuoli- että ikäjakaumaltaan, ja meillä Suomessa valotaiteen tekijöitä on myös maantieteellisesti laajalti eri alueilla. Tämä näkyy muun muassa Suomen valotaiteen seuran jäsenistön rakenteessa. Valotaiteen tekijöiden suunnalta esimerkiksi apurahahakemuksia tosin näkyy vielä harmillisen vähän, mutta tämä selittynee sillä, että valo on taidealana vielä melko uusi, osa

valotaiteen tekijöistä toteuttaa taiteellisia projekteja muun työnsä ohessa ilman apurahaa tai hakee apurahoja jonkin muun taidemuodon nimikkeen alla, esim. kuvataiteen tai monitaiteen hakemuksilla.

Katsojan ja kaupunkilaisen näkökulmasta valotaide vaikuttaa ensiajattelulla tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta melko oppikirjaesimerkiltä. Valotaide on monille ihmisille helposti lähestyttävää, johtuen ihmisten luontaisesta tarpeesta vetäytyä kohti valoa ja nähdä valo positiivisena, turvallisuutta luovana asiana. Valotaidetta nähdään usein maksuttomilla valotaidefestivaaleilla tai vapaasti kaupunkiympäristössä, jolloin kynnys taiteen kohtaamiseen on hyvin matala – katsoja saattaa jopa törmätä valotaiteeseen vahingossa tai yllättäen.

Nykyisin valotaiteella on valtavasti erilaisia muotoja ja paikkoja, osa valotaiteesta on myös yhteisöllistä, osallistavaa tai interaktiivista. Esimerkkinä vaikkapa oma päivänvaloa hyödyntävä teokseni, jonka toteuttamiseen osallistui Jyväskylässä Huhtasuon kaupunginosan asukkaita ja nuorisoa. Teos on kaikkien vapaasti nähtävissä kaupunkitilassa. (Kuvat 18 ja 19.)

Kuva 18. Pallerot-teos, työpaja 2022. Kuva: Oma arkisto Elisa Hillgen

Kuva 19. Pallerot-teos. Jyväskylä, Huhtasuo 2022. Kuva: Oma arkisto Elisa Hillgen

Valotaide koskettaa ja puhuttaa katsojina kaiken ikäisiä, kaikkia yhteiskuntaluokkia ja eri näkökulmista teoksia havainnoivia vähemmistöjä. Melkeinpä ainoa mieleeni tuleva katsojaryhmä, joka jää ilman kokonaisvaltaista kokemusta ovat näkövammaiset, mutta näkövamman laadusta ja tasosta riippuen myös he voivat kokea jossain määrin erilaisia valoja ja varjoja. Toimin parhaillaan ohjaajana opinnäytetyössä (Lotta Hakanen, HUMAK), jossa opiskelija tutkii valotaiteen kuvailutulkkauksia ja rakentaa esimerkkejä pysyvän valotaiteen kuvailutulkkaukseen. Eli näin loppujen lopuksi myös näkövammaiset ovat omanlaisensa kokijaryhmä, vaikkakin hieman eri tavalla.

Kuvailutulkkaus oli itselleni melko uusi asia, joten tämän aiheen tultua esiin piti ottaa selvää mitä se tarkoittaa. Näkövammaisten liiton sivuilla kerrotaan, että kuvailutulkkaus on esineen, asian, taideteoksen tai vaikka tapahtuman kuvailua näkövammaiselle ihmiselle. Kuvailutulkkauksia käytetään myös esimerkiksi televisiosarjoissa ja elokuvissa, jolloin näkövammaiselle katsojalle kerrotaan näyttelijöiden ilmeet ja eleet. (Näkövammaisten liitto.)

Kuvailutulkkauksen ideana on siis, että tulkki välittää näkövammaiselle ihmiselle sanallisesti mitä hän näkee esimerkiksi taideteoksessa. Tulkkaus on objektiivista ja neutraalia, eikä tarkoitus ole analysoida tai arvostella teosta ääneen, vaan välittää nähty informaatio mahdollisimman suoraan näkövammaiselle.

Lisäksi esimerkiksi tietyt autismin kirjolle kuuluvat henkilöt voivat kokea valaistuksen joko hyvin häiritseväksi tai päinvastoin kiehtovaksi. (Autismiliitto 2022.) Myös migreenipotilaat ja epileptikot saattavat tunnetusti oirehtia tietynlaisten, erityisesti vilkkuvien ja liikkuvien valojen äärellä. Tällaiset rajoitteet ja näkökulmat on taiteilijoiden ja tilaajien hyvä ymmärtää valon kanssa toimiessa. Teoksen ympäristö, käyttäjät ja katselunäkymät tulee huomioida suunnitteluvaiheessa.

Julkinen, kaupunkiympäristössä vapaasti koettavissa oleva taide on myös maailmaa ravistelleen koronavirustilanteen valossa noussut uudelleen arvoon. Ylipäätään taide ei enää sulkeudu gallerioihin tai saleihin, vaan

esittäytyy nimenomaan ihmisten omassa elinympäristössä, luoden alueellista ja ajallista identiteettiä. Julkisella paikalla taide voi olla opastaja, kiintopiste, kohtaamispaikka, muisto. Kaupunkitilassa ohimennen koettu taide on tarkoitettu jokaiselle.

Valotaiteen eettisyys?

Valotaiteessa termi eettisyys viittaa vahvasti ympäristöasioiden puolelle.

Energiakriisi, valosaaste ja häiriövalo puhuttavat kaupunkien päättäjiä, ja valaistus ja valotaide ovat luonnollisesti tämän keskustelun ytimessä.

Taiteilijoiden tulee huomioida teoksen monenlaisia vaikutuksia ympäristöön, tässä esimerkkinä muutamia:

- energiankulutus
- valosaaste (taivaalle suuntautuva ylimääräinen valo)
- häiriövalo (katsojaa ja ympäristöä häiritsevä liiallinen valo)
- teoksen kierrätettävyys
- teoksen hiilijalanjälki
- materiaalien, rakenteiden ja valaisinten alkuperä ja elinkaari.

Joskus teokset voivat olla myös itse energiaa kerääviä, kuten esimerkiksi Ross Lovegroven Solar tree, joka samalla toimii myös sosiaalisen kohtaamisen paikkana (kuva 20).

Kuva 20. Ross Lovegrove, Solar tree 2012. Kuva: Ashley Bingham (Lovegrove.)

Toisaalta valotaide voi usein olla myös otollinen paikka ottaa kantaa yhteiskunnalliseen keskusteluun valosta, valon vaikutuksista tai sen merkityksestä kaupunkiympäristössämme. Energiakriisin ja valosaasteen vaikutusten ymmärtämisen myötä myös yleinen keskustelu kaupunkivalaistuksesta on kallistunut pimeyden puolelle, näin hauskaasti ilmaistuna. Kaupungeissa pohditaan valaistuksen vähentämistä, himmentämistä, järkevää ohjaamista ja jopa sammuttamista kokonaan. Pimeyden sietäminen ja sen hyväksyminen voisi olla osa tulevaisuusajatteluaamme.

Valotaiteen eettisyys kyselytutkimuksen perusteella

Kysyin kyselylomakkeellani myös asiantuntijoiden ja taiteilijoiden näkemyksiä. Kuinka he ymmärtävät käsitteen ”valotaiteen eettisyys”? Oli erittäin mielenkiintoista lukea vastauksia sekä rakennuttajien ja tilaajien näkökulmasta että taiteilijoiden suunnalta. Yhteneväisyyksiä oli kaikkien vastaajien kesken paljon.

Erityisen paljon vastauksissa korostui kestävyys. Teoksen tulee olla fyysisesti kestävä, sekä materiaaleiltaan että tekniikaltaan. Huollettavuus ja idean säilyttämisen merkitys tuli esiin monissa vastauksissa: on eettistä tehdä ratkaisuja, joiden ylläpitäminen on mahdollista, taiteilijan alkuperäinen viesti ja tarina on mahdollista säilyttää.

Valosaaste sekä pimeyden, luonnon ja arvokkaan kulttuuriympäristön huomioiminen nousivat vahvasti myös esiin vastauksissa. Myös näkökulmat siitä, mikä ei ole eettisesti oikein yhteisessä ympäristössämme, oli mielenkiintoista luettavaa: ei syrjivää, ei kaupallista, ei poliittisesti kantaaottavaa taidetta sallita yleisillä alueilla. Tässä ollaankin mielenkiintoisella rajalla, kun samalla taide saa ottaa kantaa ja herättää keskustelua ja ajatuksia. Mutta missä menee eettisesti hyväksyttävän keskustelun raja? Eräässä vastauksessa nousi esiin pohdintaa siitä, tuleeko teoksen olla erityisen merkityksellinen, jotta sen käyttämät resurssit ikään kuin korvaantuvat. Teoksen tulee ansaita olemassaolonsa.

Yhden vastauksen haluan nostaa esiin suorana lainauksena, sillä vastaaja oli ilahduttavan pitkälle ajatellut eettisen projektin vaiheita. Luonnonvarojen kestävyys, työntekijöiden työolot ja koko suunnitteluprosessin työntekijöiden asiallinen kohtelu – eettisyydessä on hyvin monta näkökulmaa. Tässä kiteytyy erittäin hyvin monien muiden vastauksia myös.

”Taiteen etiikka voi ajatella viittavan teoksen tavoitteesta taiteilijan tapaan suunnitella ja toteuttaa teos sekä kohdata ihmiset taiteen kokijoina. Näen, että valotaiteen eettisyys lähtee taiteilijan ja teoksen tavoitteista ja aikomuksista kantaen koko teoksen eliniän huollon, purkamiseen ja osien ja eri materiaalien kierrätykseen päätymiseen. Etiikan osa-alueita ovat tässä myös suunnittelijoiden (myös teknisten suunnittelijoiden) ja tekijöiden eettinen kohtelu, materiaalien, komponenttien ja valmistustapojen valinta luonnonvarojen kestävästä käytöstä työntekijöiden oloihin ja palkkaukseen, huomioiden teoksen sijoittuminen ja toimivuus sijoituspaikallaan, ympärillä olevat toiminnot, elävät ihmiset, eläimet, rakennettu ympäristö, sen historia ja luonto.”

Yhteenvetona kyselyn vastauksista voimme todeta, että valotaiteessa eettisyys on nimenomaan ympäristön, pimeyden ja kulttuuriarvojen vaalimista, mutta myös koko prosessin, komponenttien ja materiaalien elinkaaren, kestävyiden ja hiilijalanjäljen huomioimista. Se on myös taiteilijan työn ja tekijänoikeuksien kunnioittamista sekä projektin eri vaiheiden tekijöiden ja suunnittelijoiden asianmukaista kohtelua.

Eräs vastaaja totesi lyhyesti aiheesta, että *”Koen kysymyksen lähinnä pakollisena trendipoliittisena kysymyksenä”*. Ajattelemisen arvoinen näkökulma tämäkin.

2.6 Valotaiteen erityispiirteet: Kyselyn tuloksia ja pohdintaa

Ennen kuin etenen nimenomaan valotaiteen erityispiirteisiin, otan lyhyen katsauksen julkisen taiteen ja prosenttitaitteen ohjeistuksista yleisesti.

Esimerkiksi Suomen Taiteilijaseuran ja Taiteen edistämiskeskus TAIKEN kautta löytyy paljon erilaista tietoa, julkaisuja ja oppaita julkisen taiteen prosesseihin ja hankkimiseen liittyen. Muun muassa Prosenttitaitteen käsikirja taiteilijalle ja Prosenttitaitteen käsikirja tilaajille ovat erinomaisia tietopaketteja aiheesta. Ensin mainitun alustuksessa kuvataan prosenttitaidetta näin:

”Julkinen teostilaus, oli tilaaja sitten kunta tai yksityinen rakennuttaja, tarjoaa taiteilijalle mahdollisuuden tehdä teoksia osaksi kaupunkikuvaa tai infrastruktuurin merkkipaikkoja. Parhaimmillaan julkinen taide tarjoaa taiteilijalle tuloja, tunnettuutta ja uusia työmahdollisuuksia. Julkisilla paikoilla olevista teoksista nauttii laaja yleisö. Visuaalisen taiteen ja taiteilijan työn arvostus kasvaa, kun suomalaiset kokevat taidetta arjessaan.

Rakennushankkeeseen osallistuminen on vaativaa, ja se eroaa suuresti teosten tekemisestä galleria- tai museonäyttelyyn. Taiteilijan on osattava rakennushankkeen suunnittelu- ja työmaaprosessit, käytännöt ja hierarkiat. Moniammatillisessa yhteistyössä muut ammatilliset suhtautuvat taiteilijaan omansa alansa huippuosajana, jonka ammattitaitoa ja näkemyksiä kunnioitetaan ja kuunnellaan.” (Prosenttitaitteen käsikirja taiteilijalle, 2021.)

Taustatyönä tutkin muun muassa seuraavia sivustoja julkisen taiteen hankkimisesta ja ohjeista.

- [Taike – Taide rakentaa](#)
- [Julkinen taide – Tilaa taitavasti: Miten ostat taiteen asiantuntijapalveluita](#)
- [Julkinen taide - Löydä asiantuntija](#)
- [Julkinen taide - Rakennetaan yhdessä: Ratkaisuja luovan suunnittelun käyttöön rakentamisessa](#)
- [Rakennustietosäätiö - RT 103380, Taide rakennushankkeessa](#)
- [Julkinen taide aluerakentamisessa ja -kehittämisessä](#)
- [Prosenttiperiaatteen käsikirja tilaajalle](#)
- [Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteilijalle](#)

Koska julkisesta taiteesta on siis olemassa jo paljon tietoa ja oppaita, on syytä pohtia mikä valotaiteesta tekee erityisen ja millaisen ”lisäosan” tarvitsisimme yleisten oppaiden mukaan tai tueksi.

- Millä tavalla valotaide poikkeaa niin sanotusta normaalista julkisen taiteen projektista?
- Mitä tilaajan tai taiteilijan tulee ymmärtää enemmän ja miksi?
- Mikä valotaiteesta tekee erityisen kiehtovaa, tai ärsyttääkö siinä jokin enemmän kuin muissa taidemuodoissa?

Näihin kysymyksiin sain mainioita vastauksia kyselyn ja haastattelujen kautta. Tässä mielestäni parhaita poimintoja vastauksista nimettömänä:

”Pimeällä toimiessa valotaide on erilaista: Tulee huomioida ympäröivät alueet ja olemassa oleva valaistus, joskus määräykset ja häiriöt liittyen liikkuvaan kuvaan, lasereiden kohdalla jopa lentorajoituksia ym.”

”Pimeän ajan näkyminen, aikaan ja paikkaan sitoutuminen. Kiehtoo taideteokset, joissa on vaihtuvuutta ja interaktiivisuutta. Arvokkaissa ympäristöissä oltava tarkempi ympäristöön soveltuvuuden kanssa.”

”Valotaide mukautuu erilaisiin tilanteisiin ja sitä voidaan muuttaa. Vuodenaikojen mukaan voi tulla esimerkiksi lisäarvoa. Taiteen lisäksi luo turvallisuutta ja muita edellytyksiä alueelle. Visuaalinen lisäarvo ennen kaikkea. Elämyksellisyys on vahva.”

”Miljööön muuttuminen radikaalisti pimeään aikaan, efektimäinen luonne. Elämyksellisyys ja kokemuksellisuus. Valon kautta tulee muutos.”

”Valoa ei voi selittää, muut taidemuodot kuvailtavissa helpommin.”

"Valo vaikuttaa voimakkaasti silmien kautta mieleen ja koko kehoon, joten sillä on mahdollista vaikuttaa ihanasti tai kamalasti. Häiriövalo ärsyttää. Harkitusti vähemmän voi olla enemmän."

"Valotaide on hengetöntä ja herkkää, siitä ei jää jälkiä, kuin katsojan verkkokalvoille. Valo kiehtoo kaikkia ja olemme siitä jopa riippuvaisia, me ihmiset kuten luonto, kasvit ja eläimetkin. Valotaiteessa valo pääsee pääosan esittäjäksi, kun valo yleensä on sivuroolissa tuomassa muita valokeilaan tai esiin."

"Valotaiteeseen kiinteästi kuuluva tekninen aspekti kiehtoo."

"Kiehtoo: subliimi elementti ja aineettomuus mikä valolla on. Ärsyttää: teatteritekniikan kikkojen viljely niihin sopimattomissa paikoissa."

"Summattuna valotaide on situationistista, ja valotaiteeksi ei oikeastaan voi nimittää esimerkiksi väriä vaihtavia julkisivuvalaistuksia. Puhdasta valotaidetta on lopulta aika vähän."

"Liian värikkäät teokset, jolloin teos on helposti kitchin oloista."

"Muuntumisen, rytmisyyden ym mahdollisuus. Intuitiivinen kokeminen. Vakiintuneet symbolit ja kuvakieli vielä vähäistä."

"Erityispiirre mikä valotaiteessa ja luovassa valonkäytössä eniten kiehtoo, on sen riippuvuus pimeästä tai vähäisestä valosta. Voisi jopa nähdä valotaiteen välineenä innostaa ja ohjata yleisempää keskustelua kohti laadukkaan valon tarvetta ja myös laadukkaan pimeän tarvetta."

"Alalla on tyypillisesti ihmisiä joilla ei välttämättä ole laajempaa tai minkäänlaista tuntemusta kuvataiteista. Se laskee joskus teosten taiteellista tasoa, mikä on kokonaisuuden kannalta harmittavaa."

(Kyselynlomakkeen vastauksia 2022.)

Kuten vastauksista huomataan, nousee esiin erityisesti valotaiteen paikkasidonnaisuus, pimeän ja kausittaisen näkyvyyden luonne sekä teknis-taiteelliset näkökulmat. Tekniset vaatimukset, kestävyys ja tekniikan tuomat rajoitukset ohjaavat ja rajaavat valintoja. Hyviä pohdintoja nousi esiin myös siitä, onko teatteritekniinen kikkailu, värivaloilla leikkittely tai pelkkä arkkitehtuurivalaistus aina kiinnostavaa, suotavaa tai tarpeellista. Usein uusista tekniikoista tai valaistusratkaisuista innostuminen voi hämärtää taiteellisen ilmaisun kädenjälkeä, ja erilaiset leikkisät kokeilut saattavat vaikuttaa ympäristöönsä sopimattomilta. Kuten Immanuel Pax opinnäytetyössään toteaa osuvasti:

”Valotaide elää vielä eräänlaista uutuuden viehätyksen aikakautta – kuherruskuukautta. Se on sekä tekijöille että yleisölle tuntematon ja kartoittamaton alue. Tätä uutuuden mielikuvaa on entisestään vahvistanut valaistusteknologian nopea kehitys ja uusien teknisten ratkaisujen popularisoituminen.” (Pax 2017, 16.)

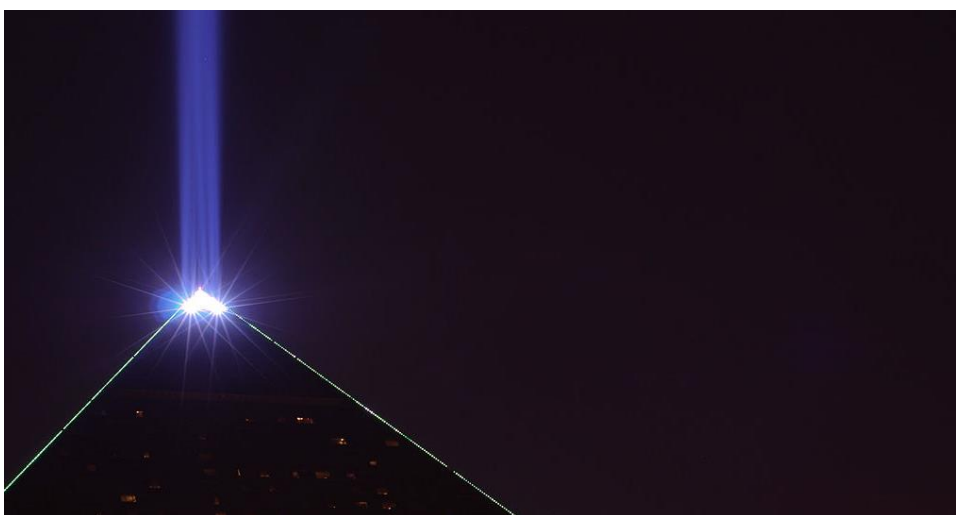
Värit ja ylenpalttisuus?

Kaupunkiympäristössä leikkisyys ja värikykyys eivät kuitenkaan automaattisesti ole negatiivinen ja välteltävä asia, vaan lähinnä vaatii tarkkaa harkintaa tilaajalta esimerkiksi sijoituspaikan suhteen. Olen yrittänyt päästä jyvälle, mistä värien välttely meillä johtuu. Eri kulttuurien ja estetiikantajun eroavaisuudet ovat mielenkiintoinen ja laaja tutkiskelun aihe jo itsessään.

Ylipäättään meillä Pohjoismaissa on hillitty, harmoninen ja jopa askeettinen maku valaistuksen ja kaupunkiympäristön suhteen, kun taas vaikkapa aasialaisissa kaupungeissa värit, erilaiset piirroshahmot, neon-valot ja perinteiset lyhdyt kulkevat sulavassa sekamelskassa keskenään. Palasin juuri työmatkalta Etelä-Koreasta, ja tämä selvä kulttuuriero oli mielenkiintoista katseltavaa. Asiat, jotka meistä tuntuvat ylenpalttisilta ja lapsellisilta, ovat jossakin toisessa kulttuurissa kauniina ja edustavina pidettyjä.

Toiselta suunnalta esimerkiksi Las Vegas valoineen on jotakin, mitä täällä meillä ei koskaan (toivottavasti) voitaisi nähdä, mutta ilman yltiöpäisiä valoja ja värejä koko Las Vegasin konsepti lakkaisi olemasta. Myös aiemmin mainitun

valosaasteen ja ekosysteemin kannalta Las Vegasista löytyy hurjia esimerkkejä, muun muassa kuuluisa Luxor Light Beam (kuva 21.), joka näkyy kymmenien kilometrien päähän, noin 20 000 dollaria kuukaudessa ja sekoittaa ymmärrettävästi esimerkiksi hyönteisten (kuva 22.), lepakoiden ja lintujen toimintaa alueella (Barlowe 2019.)

Kuva 21. Luxor Sky Beam, Las Vegas. Kuva: Scarlet Sappho (Sappho.)

Kuva 22. Luxor Sky beam, hyönteiset. Kuva: Tracy Byrnes, Flickr (Byrnes.)

Eräs leikkisän ja värikkään tyylin taitaja maailmalta on esimerkiksi espanjalainen katutaiteilija Spidertag, joka toteuttaa valoilla näyttäviä teoksia rakennusten julkisivuihin. Jälleen valotaide liikkuu eri taiteenlajien rajamailla, tässä tapauksessa muraalien ja katutaiteen tontilla, luoden nostalgisia viitteitä myös 1920-luvulla alkaneeseen neon-mainosvalojen aikakauteen.

Yksi Spidertagin työ löytyy myös meiltä Suomesta, Iisalimesta. Teos Interactive Neon Mural #6 syntyi osana Upeart Festival 2019 -taidetapahtumaa osoitteeseen Savonkatu 13 (Kuva 23).

Kuva 23. Interactive Neon Mural #6, Spidertag. Kuva:Tommi Korpihalla (Spidertag.)

Kuva 24. Suoja, taiteilijaryhmä ROP (Rosenlund ja Orava), Tampere 2019. Kuva: Oma arkisto, Elisa Hillgen.

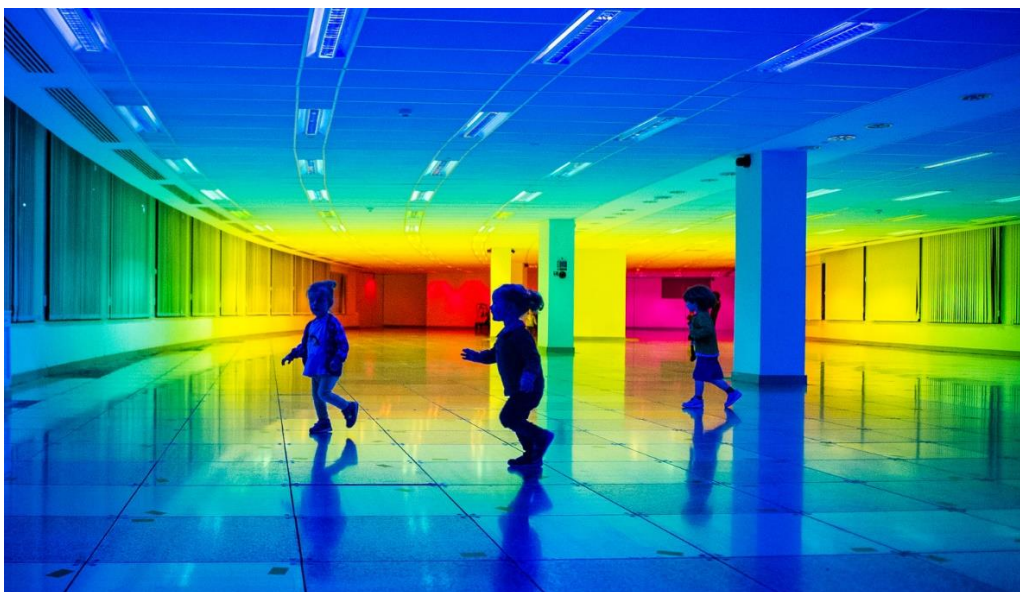
Itseäni miellyttävä kokonaisuus värejä ja taidetta on Tampereen TAYSin lasten ja nuorten sairaalan alue. Eräs värikäs ja leikkisä teos on taiteilijaryhmä ROP:n teos Suoja, jossa katsoja pääsee sisälle teokseen ja nappia painamalla vaihtamaan valaistuksen ominaisuuksia. (kuva 24).

Värikkyyydestä sekä valotaiteen ja arkkitehtuurivalaistuksen rajan hämärtymisestä nostan esiin myös aiemmin mainitun, maailmankuulun valotaiteilija James Turrellin suunnitteleman valaistuksen Saksassa. Kun nimekäs valotaiteilija suunnittelee arkkitehtuurivalaistuksen, onko silloin kyseessä valotaide vai pelkästään julkisivuvalaistus? (Kuva 25, seuraavalla sivulla).

Kuva 25. Dornier-museo, Saksa. Valaistus 2009, James Turrell. Kuva: Florian Holzherr. (Turrell 2009.)

Värikkydestä ja leikkisyydestään tunnetaan myös eräs lempitaiteilijaani Liz Westiltä, joka toteuttaa sekä pysyviä että väliaikaisia teoksia museoihin, sisätiloihin ja kaupunkiympäristöönkin. Värikäs, paikkasidonnainen teos Our Colour oli osa Bristol Biennaalia 2016. (kuva 26)

Kuva 26. Liz West, Our colour. Bristol Biennial 2016. Paikkasidonnainen teos. Kuva: Simon Galloway (West.)

2.7 Valotaiteen kuratointi ja asiantuntijapalvelut

Olipa väreistä, soveliaisuuden rajoista tai valotaiteen alan ”kuherruskuukaudesta” mitä mieltä tahansa, tilanteessa auttaa varmasti valotaiteen lisääntyvä kuratointiosaaminen, teknologiainnostuksen laantuminen sekä tilaajien ymmärrys valotaiteen mahdollisuuksista ja laadusta. Lisäksi kaupunkien taidetoimikunnat, kaupunkikuvatoimikunnat ja kaupunkikuva-arkkitehdit ovat tärkeä tekijä alueen tyylin linjaamisessa ja yleissuunnitelmiin nojaamisessa taidevalintoja tehdessä.

Muun muassa Suomen valotaiteen seura FLASHin hallinnoima verkkopalvelu Best of Light Art in Finland eli [BLAF](#) on valotaidepankki sekä asiantuntijoita yhteen kokoava palvelu, joka tarjoaa valotaiteen kuraattoreita sekä organisaatioiden että tapahtumajärjestäjien avuksi. Valotaiteen kentän ja alan tekijöiden vahvuuksien tuntemus ovat monissa projekteissa hyvä apu. Lisäksi esimerkiksi Rakennustietosäätiö RTS:n ylläpitämä sivusto [taiderakentamisessa.fi](#) on listannut taiteen asiantuntijoita. Eri puolilla Suomea toimivia taidekonsultteja ja -asiantuntijoita on sivustolla nimetty 14 kpl. (Rakennustietosäätiö 2022.)

Esimerkiksi Agma ry:n sivuilla on mielenkiintoinen kuvaus eri taideasiantuntijoiden rooleista (kuva 25). Tällainen vastaava jaottelu olisi syytä tehdä myös valotaiteen alalta.

	<i>Agentti</i>	<i>Manageri</i>	<i>Kuraattori</i>
<i>Kuvataide</i>	Myy teokset ja hoitaa asiakassuhteet sekä projektituotoiset toteutukset. Konseptoi ja mahdollistaa liiketoimintaa.	Vastaa taiteilijan uran edistämisestä sovitusti uran ja tuotantojen eri vaiheissa.	Kokoaa yhteen taiteilijat ja teokset taidenäyttelyä varten, suunnittelee ja hankkii rahoitusta, markkinoi ja tiedottaa.
<i>Muotoilu</i>	Myy tuotteita ja palveluita, hallinnoi asiakassuhteita, hoitaa projektituotoisia toimeksiantoja, hankkii rahoitusta, markkinoi ja brändää sopimuksen mukaan.	Edistää muotoilijan uraa sen kaikissa vaiheissa, kehittää liiketoimintaa, tuotanto- ja logistiikkaprosesseja sekä hankkii rahoitusta.	Kokoaa yhteen taiteilijat ja teokset tapahtumaa varten, suunnittelee ja hankkii rahoitusta, markkinoi ja tiedottaa.
<i>Tapahtumat</i>	Myy esiintyjien työtä ja esityksiä sekä tapahtumakonsepteja.		Kokoaa yhteen taiteilijat ja teokset tapahtumaa varten, suunnittelee ja hankkii rahoitusta, markkinoi ja tiedottaa.

Kuva 27. Agma ry, kaavio asiantuntijakuvauksista. (Agma.)

Valotaiteen osalta asiantuntijat voisivat olla esimerkiksi seuraavanlaiset, ja näiden eroavaisuudet esitelty hankintaoppaassa selkeästi ja ymmärrettävästi:

- agentti/välittäjä
- manageri
- tuottaja
- kuraattori
- taidekoordinaattori/-konsultti
- valaistuskoordinaattori/-asiantuntija.

Myös haastatteluissa ja kyselyn tuloksissa nousi selvästi esiin tarve taiteen koordinoinnille ja erityisosaamiselle taiteilijan ja tilaajan välissä. Tarvitaan ”tulkki”, eräänlainen välikappale, joka helpottaa tilaajan työkuormaa ja sujuvoittaa projektin vaiheita. Asiantuntija auttaa myös esimerkiksi sopimusasioissa, projektin vaiheistuksessa ja viestinnässä.

Taide- ja valaistuskoordinaattoreiden roolit projekteissa ovat auttaneet hyvän lopputuloksen saavuttamisessa esimerkiksi Jyväskylässä, vaikka olenkin hieman puolueellinen sanomaan: olen itse toiminut valaistuskoordinaattorina Jyväskylän Valon kaupunki -hankkeessa pian 6 vuotta. Tällaisen suunnitteilla olevan käsikirjan ja hankintaosaamisen tarve on tullut esiin myös omassa työssäni.

Haastattelin tarkemmin taidekonsultti, taiteilija Kirsi Pitkästä, joka on toiminut asiantuntijana useissa taideprojekteissa niin laajoissa alueellisissa kokonaisuuksissa kuin yksittäisissä rakennusprojekteissakin. Olemme olleet Kirsin kanssa myös monissa yhteisissä hankkeissa Jyväskylässä, Kirsi taiteen koordinoinnin näkökulmasta ja minä valaistuksen puolelta. Näissä projekteissa on onnistuttu ratkomaan monia mielenkiintoisia teknisiä haasteita, sparraamaan taiteilijoiden alustavia ideoita ja toteuttamaan yhdessä muun muassa ihan konkreettisia koevalaistuksia. Monialainen yhteistyö, sujuva kommunikointi ja asiantuntijoiden hyödyntäminen ovat yhdistäneet näitä monia onnistumisia.

Haastattelussa Kirsi nostaa itse esiin valotaiteen saralta erityisesti sopimus- ja huoltoasiat, ja toteaa, että asiantuntijan ja konsultin rooli on nimenomaan

helpottaa tilaajan työkuormaa, jonka varsinaista osaamisalaa taiteen kilpailuttaminen tai hankkiminen ei edes ole, puhumattakaan esimerkiksi valaistusteknisistä asioista.

”Usein asiantuntijan käyttäminen välissä maksaa suoraan itsensä takaisin helpottamalla tilaajan työmäärää ja sujuvoittamalla koko prosessia. Hankaluuksiakin aina tulee, mutta niiden ratkominen käy helpommin kun asiantuntija on mukana osaamisellaan.” (Pitkänen 2022.)

Itse koen, että valotaiteen koordinoinnilla on jo nyt paljon kysyntää ja tulevaisuudessa vielä enemmän, valotaiteen jalansijan vahvistuessa. Tällä hetkellä apua tiedustellaan erityisesti valotapahtumien järjestämiseen, valotaiteilijoiden löytämiseen ja esimerkiksi valo- tai valotaideteemaisten työpajojen järjestämiseen, osana kuntien kulttuuripalveluita tai osallistavaa toimintaa. Pysyvän valotaiteen kohdalla asiantuntijoiden tarve lisääntynee pikkuhiljaa.

Hyviä esimerkkejä laajemmista alueellisista kokonaisuuksista, joissa on ollut taiteen ja valaistuksen asiantuntijoita mukana, on muun muassa:

- Helsingissä Kruunuvuorenrannan niin sanottu ”Valon kaupunginosa” (koordinoanut Marjut Kauppinen)
- Kuopiossa osana Valon kaavaa, Savilahden alueelle laadittu valaistus-, muotoilu-, kulttuuri- ja taideohjelma (koordinoanut Frei Zimmer, valaistus WSP/Annukka Larsen)
- Jyväskylässä Kankaan alue, josta löytyy paljon julkista taidetta, erikoisvalaistuskohteita ja valotaidetta (Koordinoanut Kirsi Pitkänen ja Valon kaupunki -hanke).

Tässä olisi mielestäni myös taiteen asiantuntijoille tai valotaiteilijoille paikka kehittää omaa liiketoimintaansa nimenomaan valotaiteen asiantuntijuuden ympärille. Esimerkiksi Haaga-Helian ja EU:n Taide käyttöön -hankkeen pohjalta on syntynyt työkirja [Matkalla julkisen taiteen asiantuntijaksi: Näin kehität palveluliiketoimintaasi](#). Tässä työkirjassa on hyviä tehtäviä ja vinkkejä omien

vahvuuksien löytämiseen ja palveluliikeidean kirkastamiseen. (Taide Käyttöön 2020.)

2.8 Valaistustekniikan termit ja rajoitukset

Valotaiteessa valonlähde voi olla elävä tuli, päivänvalo, valonheitin, videotykki, piirtoheitin, mediapinta, hehkulamppu tai vaikkapa useiden erilaisten valonlähteiden yhdistelmä. Erityisesti väliaikaisissa teoksissa ja galleriaympäristössä mahdollisten valonlähteiden kirjo on laaja. Eräässä omassa työssäni käytin esimerkiksi led-taskulamppuja ja kännykän salamavaloa! Tässä yhteydessä käsitellään kuitenkin pääasiassa julkista taidetta, jonka osana on kiinteää valaistus- ja sähkötekniikkaa. Kuten todettu, juuri tämä aiheuttaa usein taiteen hankkijalle paineita hahmottaa, millaista teknistä ymmärrystä projekti vaatii kaikilta osapuolilta ja mitä kaikkea tulee osata kysyä ja selvittää ajoissa.

Usein myös taiteilijan itsensä voi olla tarpeen konsultoida ajoissa sähkötekniisiä asioita alan ammattilaisen kanssa, jotta visio säilyy ja lopputulos on toteutettavissa mahdollisimman kestävästi, energiatehokkaasti ja helposti ylläpidettävästi. Toisaalta tilaajan suunnasta on ymmärrettävästi epäselvää, mitä kaikkia teknisiä lähtötietoja tarvitaan vaikkapa ideakilpailuun tai luonnosvaiheeseen silloin, kun teoksesta ja sen tekniikasta ei vielä ole tarkempaa tietoa edes olemassa.

Verrattuna esimerkiksi kaupunkitilassa sijaitsevaan patsaaseen, veistokseen tai muuhun perinteiseen teokseen, valotaiteen tekniikka vaatii suunnittelua hieman laajemmin. Seuraavia kohtia pohdiskelin käsiteltäväksi valotaiteen hankintaoppaassa niin sanottuun ”check-list”-tyyliin, jotta nämä tulisivat tutuiksi ja huomioitua tarpeeksi aikaisessa vaiheessa:

- ✓ Mitä kautta teoksen sähköistys tapahtuu? Eli konkreettisesti mistä kaapeloinnit tulevat: kiinteistöstä, maan alta, pylvästä? Mitä kautta kaapeloinnit kulkevat teoksen rakenteisiin?

- ✓ Millaisia liitäntälaitteita, ohjauspaneelleja ja koteloita tarvitaan, voivatko nämä sijaita kylmässä tilassa vai vaaditaanko lämmitetty sijoituspaikka?
- ✓ Kenen sähköverkossa toimitaan ja kuka vastaa kustannuksista siltä osin?
- ✓ Millaisia kaivuutöitä, perustuksia tai asennuksia teoksen toteuttaminen vaatii? Tarvitaanko mukaan rakennesuunnittelija?
- ✓ Miten valaistusta ohjataan ja mistä: on/off, ajastus vai ohjausjärjestelmä? Onko osana alueen muuta valaistusta, esim. katuvalaistusverkossa tai osana puistovalaistusta?
- ✓ Jos valaistus vaatii erikoisempaa tekniikka, kuten sensoreita, liikkuvan valon ohjausta tai älyä, riittävätkö olemassa olevan verkon ominaisuudet? Tarvitaanko sähkö esimerkiksi jatkuvana tai syttymään eri aikaan kuin katu-/puistovalaistus?
- ✓ Sisältyykö teokseen äänimaailma tai muuta mediaa: Miten nämä vaikuttavat sähköistykseen? Tekijänoikeudet musiikin tai äänimaailman suhteen?
- ✓ Millainen valaistus ympäristössä on olemassa, tuleeko häiriötä tai päällekkäisyyttä?
- ✓ Mitä muuta alueella tapahtuu tai rakentuu teknisesti esimerkiksi tulevaisuudessa?
- ✓ Teoksen valaistuksen tason määrittely: Esimerkiksi luksimittarin avulla lopullinen säätö ympäristöön sopivaksi ja valitun valaistustason merkintä suunnitelmiin ja huoltokirjaan.

Erityisesti ulkotilassa käytettävällä tekniikalla on selkeitä luokituksia ja ohjeistuksia, jotka taiteilijan tulee myös tunnistaa ja ymmärtää. Usein kannattaa tutustua esimerkiksi kaupunkien omiin ulkovalaistuksen suunnitteluohjeisiin, joissa on hyviä rajoituksia siitä, millaisia valaistuslaitteita kaupunkiympäristössä tulisi käyttää tai sallitaan. Esimerkkeinä vaikkapa IK-luokitus, joka kertoo valaisimen ilkvallankestosta tai IP-luokitus, joka määrittelee kosteudenkeston. Usein kaupunkien ohjeissa nämä ovat vähinään IK08 ja IP65. Myös takuuajat voi olla määritelty kaupunkien ohjeistuksissa. Näitä ohjeita noudattamalla voi varmistua siitä, että laatu on linjassa kaupungin muun valaistustekniikan kanssa

ja valitut ratkaisut toimivat haastavissa ulko-olosuhteissa. [Jyväskylän kaupungin ulkovalaistuksen suunnitteluohje](#) on yksi kattava esimerkki. Ohjeessa otetaan kantaa muun muassa valaistuslaitteiden tyypeihin ja laatuvaatimuksiin.

”Valaistussuunnittelija määrittää valaistussuunnitelmaan valaisintyyppin sekä sen ominaisuudet (valmistaja, tyyppi/nimi, tuotekoodi, optiikan suojan tyyppi, optiikka, valovirta, teho, värilämpötila, värintoisto, ohjaus, mahdolliset sovitteet, väri, ym. ominaisuudet). Valaisimien ja valonheittimien laatuvaatimukset määritellään valaistussuunnitelman valaisinluettelossa ja työkohtaisissa laatuvaatimuksissa, ks. kohdat 5.8 ja 5.10.” (Jyväskylän kaupunki 2022. 33.)

Kohdassa 5.10 mainitaan lueteltavaksi muun muassa

- *valaisintyyppi*
- *valonjako*
- *valaisimen valmistaja*
- *valaisimen väri*
- *värilämpötila*
- *värintoistoindeksi Ra*
- *määrä*
- *zhaga-liittimien määrä ja sijainti*
- *onko valaisin tai valonheitin varustettu vakiovalovirtaohjauksella*
- *himmennysprofiili*
- *valaisimia tai valonheittäjiä koskevat lisätiedot (esim. mahdolliset sovitteet, häikäisysuojat jne.)*

(Jyväskylän kaupunki 2022. 54.)

Kaikki kohdat näistä eivät useinkaan koske erikoisvalaistusprojekteja ja valotaideteoksia, mutta rakennusprojekteissa usein vilahtelee edellä mainittuja termejä, jotka myös taiteilijoiden olisi mielestäni hyvä tuntea. Kun ymmärtää käsitteitä ja valaistusalan vaatimuksia myös yleisemmällä tasolla, on helpompi ottaa osaa keskusteluihin esimerkiksi suunnittelu- ja työmaakokouksissa.

3 Aiheita hankintaoppaaseen

Kyselylomakkeella ja haastatteluissa kysyin sekä tilaajien että taiteilijoiden näkökulmista kokemuksia ja näkemyksiä, mitä tulisi tietää nykyistä paremmin kun valotaiteen projektiin lähdetään. Mitä taiteilijoiden mielestä tilaajan tulisi hahmottaa, mitä tietoja toimittaa tai ymmärtää – toisaalta mitä tilaaja kaipaa taiteilijan suunnasta tai yhteistyöltä tarkemmin? Missä tökkii nykytilanteessa? Seuraavissa kohdissa avaan saatuja vastauksia molemmista näkökulmista.

3.1 Haasteita tilaajien näkökulmasta

Olen jaotellut ja tutkinut kyselylomakkeen ja haastattelujen kautta saamiani vastauksia sen mukaan, mikä on vastaajan rooli. Oli mielenkiintoista katsoa, millä tavalla vastaukset erosivat toisistaan, kun vastaajana oli tilaaja, rakennuttaja tai kaupunkisuunnittelun ammattilainen, verrattuna taiteilijoiden ja valaistussuunnittelijoiden näkemyksiin. Paljon oli myös yhteneväisyyksiä.

Tilaajien vastauksissa korostuivat erityisesti tekniset haasteet, kuten valotaiteen sijoitteluun liittyvä infra, erilaiset maanalaiset järjestelmät, talvikunnossapito ja muut teokseen vaikuttavat rakenteet ja tekniikka. Taideprojektin alkuvaiheessa voi olla vaikea hahmottaa, mitä kaikkea teknisiä tietoja tarvitaan jos alue on vasta rakentumassa ja teoskin voi olla vasta luonnosvaiheessa, tai haetaan ideakilpailulla.

Tilaajien osuudessa nousi esiin myös erilaisiin yleissuunnitelmiin ja linjauksiin nojaaminen. Usein julkisen taiteen tilaaja on kaupungin virkamies, jonka tehtävänä on noudattaa kaupungin strategioita, alueellisia yleissuunnitelmia tai vaikkapa taideohjelmaa. Tilaajien vastauksissa koettiin hankalana isojen linjojen ja kokonaisuuksien hahmottaminen, ja pohdittiin, onko tällaisissa isoissa linjauksissa aina edes huomioitu pimeän ajan tilannetta. Tärkeä huomio mielestäni.

Useassa vastauksessa nousi esiin kuilu teknisen ja taiteellisen asiantuntemuksen välillä. Selvästi harmiteltiin sekä omaa asiantuntijuuden puutetta teknisten asioiden suhteen ja samalla korostettiin asiantuntijoiden roolin tärkeyttä. Mielestäni onkin hyvä tilaajaosapuolien ymmärtää, ettei kaikkea tarvitse tietää valmiina, mutta on syytä olla valmiina hankkimaan asiantuntemusta osaksi projektia. Näin myös jokaisesta hankkeesta oppii jotain uutta ja omakin ymmärrys ja hankintaosaaminen kasvaa.

Muutamit vastauksista summaavat hyvin kaikkia esille nousseita teemoja, kuten sopimukset, vakuutukset ja teosten huolto. Nämä kaikki aiheet pohdituttivat tilaajien vastauksissa vahvasti.

"Tilaajana minulla ei ole yksityiskohtaista ymmärrystä tekniikasta, täytyy luottaa suunnitelmiin. Taiteilijan ja rakennuttajan välissä tarvitaan erityisasiantuntemusta. Kaikki osapuolet on hyvä olla mukana ajoissa, sillä kaikkia eri vaiheita on mukana jo alkuvaiheessa. Tiivis kaupunkirakenne on erilainen ympäristö - paljon rajaavia tekijöitä. Sopimus pohjat tärkeitä hankintavaiheessa. Kuka on vastuussa, jos teos tuhoutuu yms. Miten vakuutukset?"

"Ylläpito: Sähkötekkinen huolto-ohje voi olla eri osaamisalaa, mutta ylläpidettäviin valotaidekohteisiin voisi lisätä taiteilijoiden ohjeet mukaan (puhdistaminen, tarkastus jne). Valaistustekniikkaan liittyvät olennaiset asiat tulisi mainita (värilämpötila, teho, optiikka), jolla on merkitystä taiteellisen lopputuloksen kannalta."

"Tekniset tiedot, kustannustiedot, muuhun ympäristöön liittäminen, elinkaari, huolto ja ylläpito. Joku käytännön listaus siitä, mitä kaikkea pitäisi osata huomioida ja budjetoida aina kaapeloinneista ja sähköasennuksista lähtien. Monesti ongelmana on se, ettei osaa tilata kaikkea sitä mitä tarvitsisi, joka johtaa helposti lisä- ja muutostöihin. Kaapelointikarttojen tilaaminen noin nyt esimerkkinä. On myös hyvä huomioida valaisinten toimitusajat sekä toimittajien loma-ajat. Lisäksi pitäisi olla jonkinlainen tieto, kuinka valvoa esimerkiksi urakkaa ja kuinka vastuut näissä menevät." (Kyselylomakkeen vastauksia.).

3.2 Haasteita taiteilijoiden näkökulmasta

Taiteilijoiden vastauksissa puolestaan painottui esimerkiksi kustannustietous. Toivottiin tilaajilta ymmärrystä taideprojektin eri vaiheiden kustannuksista, ideointi- ja luonnosvaiheeseen tarvittavasta ajasta sekä ylläpidon kustannusten ymmärrystä. Ylläpitoon sitoutumista myös peräänkuulutettiin, mikä monen mielestä hoituisi tarkemmalla ja sitovammalla huolto-ohjeella sekä velvollisuuksien määrittelyllä sopimusvaiheessa. Kaivattiin myös tyylikästä ja

huoliteltua lopputulosta sähkötekniikan suhteen sekä ilmeen pysymistä siistinä koko elinkaaren ajan. Taiteilijoilla ei välttämättä ole näkemyksiä parhaista asennusteknisistä ideoista, joten tilaajan ja urakoitsijan on hyvä olla apuna pohtimassa, kuinka tekniikka saadaan asianmukaisesti piilotettua ja viimeistelyä. Lopputuloksen tulee kestää aikaa ja vaikeitakin olosuhteita.

"Miten se kestää käyttöä, miten materiaalit ja komponentit kestävät aikaa, millaista huoltoa teos vaatii, kuinka usein? Jos nämä unohtuvat, onnistunutkin teos rumistuu ajan saatossa."

Taiteilijat kaipasivat myös selkeitä lähtötietoja suunnittelun tueksi sekä oikeiden yhteyshenkilöiden tavoitettavuutta. Keneltä saa tietoa sähköteknisistä asioista, mihin kaikkiin dokumentteihin on pääsy ja kuka vastaa suunniteltavasta alueesta? Oikean henkilön ja tiedon löytäminen isoista organisaatioista koettiin hankalaksi.

Hyvä kiteytys eräältä vastaajalta:

"Ymmärrys ennakkosuunnitteluun, taiteelliseen ideointiin ym. kuluva työajasta, joka ei näy konkreettisina objekteina tai dokumentteina. Taideorganisaatioiden minimaaliset resurssit verrattuna esimerkiksi suunnittelutoimistoihin. Aikataulut ja maksuttoman työn vaatimustaso: miten esimerkiksi kilpailuprosessi etenee niin, että sen eri vaiheissa osallistujat siirtyvät pikkuhiljaa laskutettavaan työhön. Ettei vaadita liian työteliäitä suunnitelmia liian varhain, vaan vasta karsinnan edetessä. Neuvontaa ja avointa yhteistyötä teknisten ratkaisujen, turvallisuuden, ylläpidon ja kustannusarvion viimeistelyssä."

3.3 Testit ja koevalaistukset

Eräs asia, jota ei voi liikaa painottaa valaistusprojekteissa, on koevalaistusten ja hands-on-kokeilujen merkitys. Tämä tulisi mielestäni nostaa myös hankintaoppaassa esiin taiteilijoiden suuntaan. Valoa ei pysty kuvittelemaan, etenäkään lopullisessa sijainnissaan ja muu ympäristö huomioiden. Valon suunta, käyttäytyminen muiden materiaalien kanssa, heijastuminen märältä asfaltilta tai viereisen rakennuksen lasijulkisivusta, valon määrä, värilämpötila, valaisimen oikeanlainen avauskulma... Kaikki nämä ominaisuudet voidaan havaita vasta koevalaistuksessa.

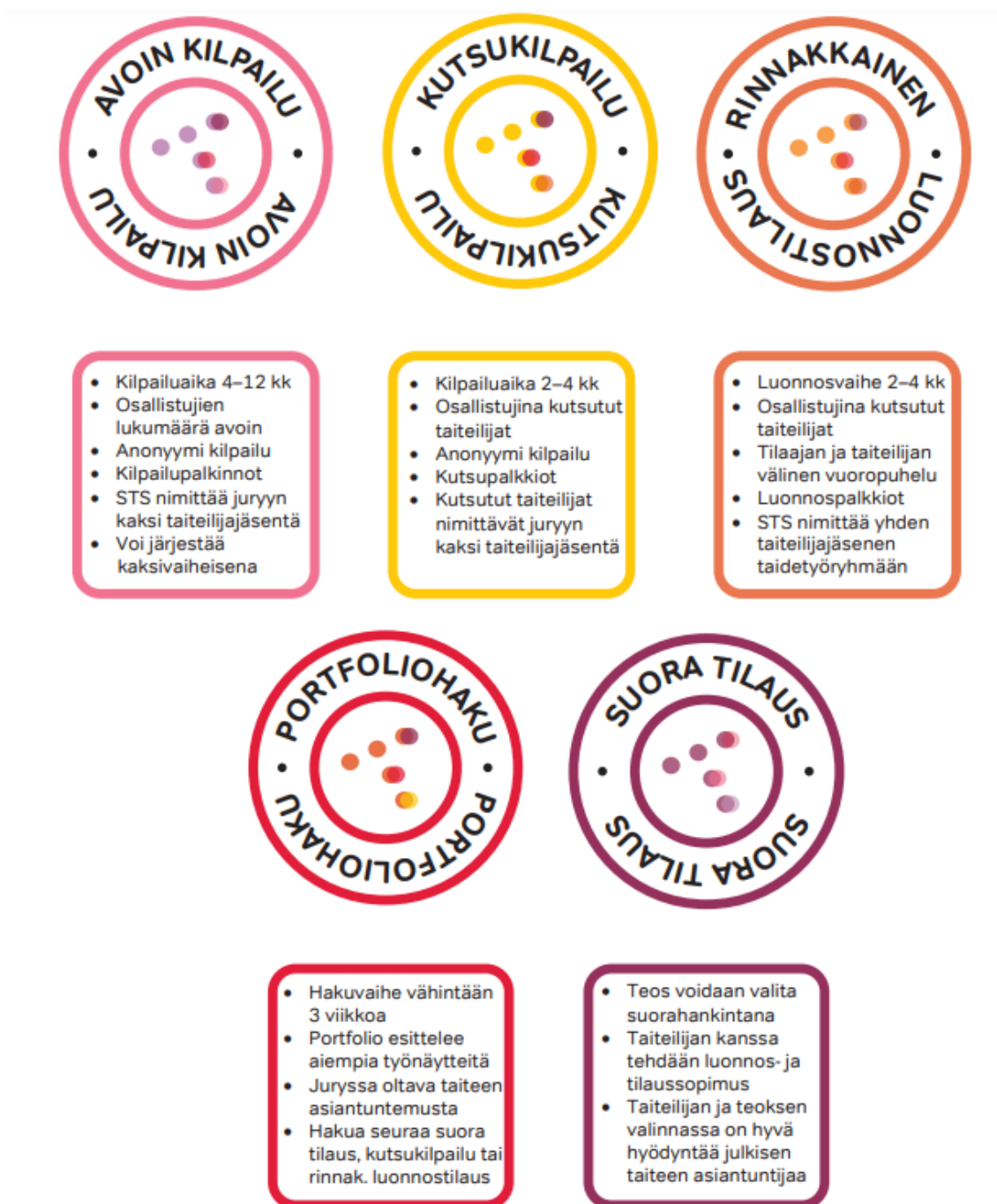
Suunnitelmissa ja Dialux-laskelmissa voidaan kartoittaa ja rajata mahdollisuuksia, ja kenties valaistusasiantuntijalla voi olla kokemusta vastaavanlaisesta tarpeesta aiemmista projekteista tai selkeä ajatus, mikä voisi toimia parhaiten. Silti vasta varsinaisten valonlähteiden ja valaisinten kokeilu vahvistaa näitä ajatuksia, ja lopulliset päätökset on tämän jälkeen helpompi tehdä. Usein koevalaistustilanne myös selventää tai vie ideointia eteenpäin, kun asiat konkretisoituvat. Koevalaistuksista ja kokeiluista kannattaa ottaa kuvia talteen jatkopohdintaa ja tulevia projekteja varten. Hyvä nyrkkisääntö on, että valoa ei voi selittää – se tulee kokea.

3.4 Erilaiset hankinta- ja kilpailumallit

Julkisen taiteen hankkimiseen on monia eri tapoja, jotka on erinomaisesti esitelty esimerkiksi [Suomen Taiteilijaseuran](#) sivuilla on taiteen tilaajille tarkoitettu [Kuvataidekilpailun järjestäjän ja julkisen taiteen tilaajan opas](#) (Suomen taiteilijaseura, 2021.) Seura tarjoaa lisäksi tilaajien käyttöön neuvonta- ja asiantuntijapalvelua sekä esimerkiksi pohjia taidekilpailujen säännöistä.

Juuri tämän opinnäytetyön loppuvaiheessa marraskuussa 2022 Suomen Taiteilijaseura julkaisi myös oppaan [Taiteilijan opas kuvataidekilpailuun](#). (Suomen taiteilijaseura, 2022.)

Seuraavassa kaaviossa (kuva 28) on selkeästi esitelty eri kilpailu- ja hankintamuotojen erot:

Kuva 28. Suomen Taiteilijaseura, eri taidekilpailumallit. Kuvataidekilpailun järjestäjän ja julkisen taiteen tilaajan opas 2021, sivu 6. (Julkinen taide.)

Olen näiden tuttuja kilpailumallien rinnalle ryhtynyt ideoimaan uudenlaista, erityisesti valotaiteen kohdalla sovellettavaa menetelmää, jossa yksittäisen

taiteilijan tai portfolion sijaan haettaisiin ammattitaiteilijan nimeämää työryhmää. Työryhmä tulisi olla vähintään 3-henkinen ja muodostuisi seuraavien kriteerien mukaan:

1. Pääroolissa ja työryhmän nimeäjänä päätoiminen taiteilija tai taiteilijapari (kuva- tai valotaiteilija).
2. Vähintään yhden työryhmän jäsenen tulee olla sähkö- ja/tai valaistusalan ammattilainen
3. Vähintään yksi ympäristösuunnittelija, rakennesuunnittelija, graafinen suunnittelija tai muu vastaava erikoistumisalan ammattilainen, joka määräytyy haettavan teostyyppin ja sijoituspaikan mukaan.

Tällaisessa työryhmähaussa etuna olisi valmis monialainen tiimi, jonka on helppo pallotella teknisiä ja taiteellisia ideoita samanaikaisesti suunnitelmien edetessä. Lisäksi etuna olisi eri alan ammattilaisten törmäyttäminen ja mahdollinen alojenvälinen, jatkossa tiivistyvä yhteistyö. Valotaide ja sen toteuttaminen tulisi tutuksi myös suunnittelijoille, jotka eivät normaalisti ole valotaiteen tekemisen ytimessä.

Tarkoitus on esitellä tällainen työryhmähakuun perustuva idea Jyväskylän kaupungin taidetyöryhmälle mahdollisia seuraavia valotaidehankintoja ajatellen. Tällainen malli olisi kiinnostavaa pilotoida ja pilotista saatavien kokemusten perusteella tutkia prosessin hyötyjä ja haittoja. Voisiko ryhmään sitouttaa jopa alueen asukkaita tai jonkinlaisen pienen ohjausryhmän? Näin alueelle rakentuva taide otettaisiin kenties helpommin osaksi alueen omaa identiteettiä.

3.5 Sopimusmalleista ja huolto-ohjeesta

Kuten kyselyn vastauksista aiemmissa kohdissa kävi ilmi, nousevat erityisesti sopimusasiat keskiöön valotaiteen hankinnassa. Julkisen taiteen sopimus pohjia ja taidekoordinaattoreiden tilaustyönä tekemiä hyvin yksityiskohtaisia sopimusmalleja kaupungeille tai yksittäiseen projektiin tulisi siis muokata vielä hieman joiltain osin silloin, kun kyseessä on valotaideteos. Tulevaan

hankintaoppaaseen tulisi mielestäni laatia oma sopimusmalli, ja tämän voisi toteuttaa yhteistyössä asiantuntijoiden ja valotaiteen koordinaattoreiden kanssa.

Sama pätee huolto-ohjeeseen, joka joissakin yhteyksissä tunnetaan myös nimellä huoltokirja. Se on nykyisellään melko vajaa valotaiteen näkökulmasta.

Olen kaiken koostamani tiedon perusteella pohtinut huoltokirjassa tarpeellisia asioita. Julkinentaide.fi-sivustolta löytyvä ehdotus huoltokirjan sisältöön (Julkinen taide 2022.) voisi valotaiteen kohdalla täydentyä esimerkiksi näin, omia ehdotuksia ja huomioita merkitty **lihavoituna**:

Teoksen ja sen osien kuvaus

- *taiteilijan nimi ja yhteystiedot*
- *yleisluonnehdinta ja kuvaus teoksesta*
- *teoksen osoite ja tarkka sijainti kohteessa*
- *valokuvia teoksesta alkuperäisasussa: Sovi valokuvista tilaajan kanssa – myös tilaaja voi vastata valokuvauksesta, jos teos talletetaan esimerkiksi taidemuseon kokoelmaan.*
- ***valokuvissa sekä päivänäkymä sekä pimeän ajan valokuva: miltä valotaideteoksen kuuluu näyttää pimeällä? Näin myös mahdolliset asentajat ja huoltajat ymmärtävät, mitä lopputulokselta halutaan.***

Teoksen materiaalit ja valmistustapa

- *käytetyt materiaalit mahdollisimman tarkasti selitettyinä*
- *materiaalien toimittajat ja mahdolliset alihankkijat*
- ***valaisinmallit tuotekoodeineen, valaisintoimittaja ja maahantuoja***
- ***valaistustekniikan ja sähköjen asennustöistä vastaava taho***
- *maalien värikoodit, ~~valaistuksen~~ valovoima*
- *valaistuksen voimakkuus, luksitaso mitattu ympäristöstä ja merkitty huoltokirjaan*
- *teoksen kiinnitystapa: **perustus, ripustus, seinäkiinnitys, maanalaiset rakenteet***
- *valokuvia teoksen kiinnityksestä ja muista työvaiheista selityksineen*
- ***Mahdolliset ohjeet ohjaustekniikasta:***
 - ***onko erilaisia väriasetuksia?***
 - ***kalenteriin valmiiksi ohjelmoituja tilanteita?***

- *kuinka päivitetään ja muutetaan, kuka hallinnoi näitä asioita?*
- *millä ohjelmistoilla?*
- *etänä vai kohteessa?*

Teoksen elinkaari

- *mikä on luonnollista kulumista / teoksen elämistä (esim. metallien patinoituminen) ja mikä ei*
- ***Teknisten osien, valaisinten ja asennustyön takuuajat***
- ***Materiaalien ja valaisinten kierrätysohje, mikäli osia tai valaisimia joudutaan uusimaan.***

Ohjeet teoksen hoitoon ja huoltoon

- *teoksen huollon, ylläpidon ja puhtaanapidon tavat ja aikaväli, myös valaisinten puhdistus*
- ***valaisinten suuntausten ja kiinnitysten tarkistus tietyin väliajoin***
- *teokseen liittyvän tekniikan ohjeistaminen*
- ***teoksen sähkönsyöttöön liittyvät tiedot: kenen sähköliittymä, mistä pääsee käsiksi huollon ajaksi sammuttamaan tai tarkistamaan sähkönsyötön? Nämä mukana sähkösuunnitelmissa, mutta tulisi nostaa hyvin esiin huoltokirjassa.***

Mikäli teos rikkoontuu tai vahingoittuu

- *tieto siitä, keneen otetaan yhteyttä, kun vahinko havaitaan*
- *mahdollisten varaosien valmistamisohjeet ja -paikat*
- ***valaisinmallit tuotekoodeineen, valaisintoimittaja ja/tai maahantuoja***
- ***valaistustekniikan ja sähkötöiden asennustöistä vastaava taho***
- *mahdolliset digitaaliset mallit, jos teos on valmistettu niiden pohjalta*

Huolehdi siitä, että tiedot päätyvät teoksen huollosta vastaavan tahon arkistoon.
Miten ja mihin sähkösuunnitelmat ja valaisinten ja valaistustekniikan tiedot tallennetaan?

Uskoisin, että tällaiseen huolto-ohjeeseen sekä kohdassa 2.8 mainittuun check-listiin tutustuminen jo teoksen suunnitteluvaiheessa, auttaa sekä tilaajia että taiteilijoita ymmärtämään mitä kaikkea mahdollista voi tulla vastaan projektin

edetessä tai sen jo valmistuttua. Näiden pohtiminen jo alustavassa vaiheessa auttaa ajoissa oikeaan suuntaan, valitsemaan kenties ideoista tai teknisistä vaihtoehtoista juuri ne, jotka myös huollon ja ylläpidon kannalta tulevat toimimaan jatkossa paremmin.

Valaistussuunnittelija Jari Vuorisen kanssa käymässäni keskustelussa nousi esiin valotaiteen ja kaupunkivalaistuksen ylläpitoon liittyvä palveluidea. Tässä voisi kenties olla jotakin uutta valaistuksen kentälle, eräänlainen valon ”rakennustarkastaja” tai puolueeton työryhmä, joka analysoisi tilannetta huoltotarpeen, valosaasteen, häikäisyn tai vaikkapa tekniikan vanhenemisen kannalta. Vertasimme sitä leikkisästi myös katsastusmieheen. Tilaaja saisi raportin ja selkeät toimenpide-ehdotukset, joiden perusteella voi tehdä päätöksiä tulevista investoinneista ja huoltotoimenpiteistä. (Vuorinen 2022.)

Tässä voisi siis olla jälleen yksi kehitettävä palvelukonsepti tai liikeidea, mutta ehkäpä tässä vaiheessa jätämme ajatuksen vielä muhimaan ja keskusteltavaksi alan toimijoiden keskuudessa.

4 Yhteenveto ja suunnitelma jatkotoimenpiteistä

Tarkoitus on tämän tarveselvityksen ja koostamieni tietojen perusteella ryhtyä koostamaan konkreettinen julkaisu Suomen valotaiteen seura FLASHin nimissä. Tämä on myös tärkeä osa seuran toimintaa, sillä päätavoite on nimenomaan edistää valotaiteen alaa ja sen tekijöiden asemaa. Mikäli käsikirjan/hankintaoppaan avulla voimme madaltaa tilaajien kynnystä harkita valotaidetta taidemuotona ja samalla helpottaa myös sen erityispiirteiden ymmärtämistä ja sitä kautta hankkimista, olemme onnistuneet yhdessä tavoitteistamme.

Kuten aiemmissa kohdissa on mainittu, käsikirjan ei ole tarkoitus toistaa julkisen taiteen hankintamenetelmiä ja ohjeistuksia, vaan toimina ns. lisäosana olemassa olevalle tiedolle. Tämä myös helpottaa käsikirjan koostamista, sillä siinä voi keskittyä nimenomaan valotaiteen näkökulmaan ja hyödyntää olemassa olevaa tietoa viittauksina ja lähteinä.

Tulevassa hankintaoppaassa olisi syytä myös täsmentää eri taiteen asiantuntijoiden roolit ja erot. Millaista osaamista juuri valotaiteen kentällä kaivataan – välittäjiä, kuraattoreita vai konsultteja?

Kyselylomakkeellani yksi kohta oli väittämä ”Uskon, että tällaiselle käsikirjalle on tarve omalla alallani / työssäni”. Vastausvaihtoehdot ja vastausprosentit olivat seuraavanlaiset:

- Kyllä, erittäin tarpeellinen 55 %
- Kyllä, melko tarpeellinen 45 %
- En osaa sanoa 0 %
- Ei tarpeellinen 0 %

Myös vapaissa terveisissä monet vastaajat totesivat, että tämä on tärkeä ja tarpeellinen aihe. Tästä olen saanut koko työni vaiheisiin selkänöjaa ja varmuutta, että tällä opinnäytetyöllä on myös oikeasti merkitystä alalle. Signaali on vahva sekä tilaajien että taiteilijoiden suunnalta: tällaista tietoa tarvitaan kootusti ”yksiin kansiin”.

Koontina kaiken keräämäni tiedon ja saamien kommenttien perusteella, nostaisin tulevan hankintaoppaan sisältöön erityisesti nämä aiheet, osa laajemmin ja osa kevyemmin käsiteltyinä.

- ✓ **Valotaiteen määritelmä ja rajaus**
- ✓ **Valotaiteen ympäristönäkökulmat ja eettisyys**
- ✓ **Esimerkkejä julkisesta valotaiteesta erilaisissa ympäristöissä**
- ✓ **Valotaiteeseen soveltuvat hankintamallit, aitoja case-esimerkkejä**
- ✓ **Valotaiteen asiantuntijapalvelut ja erikoisosaaminen**
- ✓ **Valotaiteen tekniikka ja tekniset rajoitukset**
- ✓ **Valotaiteen hankintasopimukset ja vakuutukset, sopimusmalli**
- ✓ **Valoteoksen huolto ja elinkaari, huolto-ohjemalli**
- ✓ **Linkkejä ja lisätietoa**

Oikeanlainen julkaisumuoto tulee pohtia huolellisesti, jotta käsikirjan päivittäminen ja jakelu sujuu mahdollisimman helposti, käytettävyyttä unohtamatta. Paperijulkaisu vanhennee nopeasti, myös pdf-tiedostojen päivittäminen ja uusimman version saaminen jakeluun voi olla sekin haastavaa. Luonnollista olisi toteuttaa opas nettisivupohjaisena, jolloin tietojen ajantasaisuus ja ylläpito olisi helppoa. Lopullisen julkaisumuodon päättäminen tapahtunee seuran sisäisenä päätöksenä, mutta tämä olisi oma suositukseni. Esimerkkinä voi käyttää vaikkapa [Helsingin kaupunkitilaohjetta](#), joka on erittäin helppokäyttöinen ja sen sisällä liikkuminen, viittaukset ja linkit toimivat hyvin. (Helsingin kaupunki, kaupunkitilaohje 2022.)

Aikataulu ja toimenpiteet

Tulevan julkaisun muodosta ja laajuudesta riippuen työvaiheisiin kannattaa varata aikaa. Sekä tekijä henkilökohtaisesti että seura yhdistyksenä voivat hakea toteuttamiseen apurahaa. Tukea voi hakea varsinaiseen sisällön

suunnitteluun ja koostamiseen sekä konkreettisiin toteutuskustannuksiin (taitto, graafinen suunnittelu, paino yms.)

Alustava aikatauluehdotus jatkotoimenpiteille:

Marraskuu 2022 – helmikuu 2023: Aktiiviset apurahahakemukset

Alkuvuosi 2023: Päätös käsikirjan julkaisumuodosta ja toteuttavan tekijän/työryhmän nimeäminen tai tarjouspyynnöt

Kevät 2023: Sisällön koostaminen ja graafisen ilmeen suunnittelu, jakelusuunnitelma

Kesä-syky 2023: Varsinainen nettisivun tai julkaisun rakentaminen

Syky 2023: Viimeistely ja julkaisu, julkaisu-/esittelytilaisuus

Loppusanat

Lämpimät kiitokset toimeksiantajalle ja ohjausryhmälle sekä kaikille kyselyyn ja haastatteluihin osallistuneille. Valotaiteen asema Suomessa vahvistuu päivä päivältä. Taiteilijoiden työn tukeminen, valotaiteen hankintaosaaminen ja valmistuneiden ja valmistuvien teosten laadukas huolto takaavat, että valotaide kestää aikaa. Meillä pimeässä pohjoisessa valon merkitys ja sen elämyksellisyys pääsevät oikeanlaiseen arvoonsa, unohtamatta pimeyden ja ympäristön vaalimista.

Työn lähdettyä käsistäni olen varma, että tällä kaikella yhteen kootulla tiedolla ja omilla ajatuksillani on merkitystä valotaiteen alan kehittymisessä Suomessa, ja tuleva hankintaopas tulee sisältämään arvokasta tietoa avuksi kaikille meille valon rakentajille.

Lähteet

Agma ry, Agentti- manageri- ja kuraattoritermistötaulukko. Viitattu 31.10.2022.

<https://www.agma.fi/post/agentti-manageri-ja-kuraattoritermistötaulukko>

Autismiliitto, Autismi -> Toimintakyky -> Aistit. Viitattu 28.10.2022.

<https://autismiliitto.fi/autismi/toimintakyky/aistit/>

Barlowe, K. 2019. Nettiartikkeli Luxor's Sky Beam Attracts a Lot More Than Just Casino-goers. Casino.org 16.1.2019. <https://www.casino.org/blog/luxors-sky-beam-attracts-a-lot-more-than-just-casino-goers/> Viitattu 31.10.2022.

Eißler, C. 2005. Arts Dictionary Light Art. Viitattu 11.9.2022.

<https://www.hatjecantz.de/light-art-5048-1.html>

Entwhistle, J., Slater, D. 2018. Discussion Light as material/lighting as practice: urban lighting and energy. The Material Culture of Energy Article. Viitattu 11.9.2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.15180/180906>

Helsingin kaupunki, 2022. Helsingin kaupungin kaupunkitilaohje.

<https://kaupunkitilaohje.hel.fi> Viitattu 24.10.2022.

Jyväskylän kaupunki, 2022. Jyväskylän kaupungin ulkovalaistuksen suunnitteluohje. Viitattu 28.10.2022.

https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/2022-10/jyvaskylan_kaupungin_ulkovalaistuksen_suunnitteluohje_01052022.pdf

Kivinen, M. 2018. Ihmeellistä ja hämmästyttävää - Valotaiteesta ja maailman suurimmasta diashowsta. Maisterin opinnäytetyö, kuvataide. Taideyliopiston kuvataideakatemia. Viitattu 15.6.2022.

Luukela, A. 2022. Haastattelu henkilökohtaisesti Helsingissä 29.5.2022.

Näkövammaisten liitto, 2021. Nettisivu <https://www.nkl.fi/fi/kuvailu-ja-kuvailutulkkaus> Viitattu 28.10.2022.

Pax, I. 2017. TULEEN TUIJOTTELUN HISTORIAA, NYKYPÄIVÄÄ JA TULEVAISUUTTA - Valotaide yhteiskunnallisena keskustelijana. Maisterin opinnäytetyö, valosuunnittelun koulutusohjelma. Taideyliopiston teatterikorkeakoulu. Viitattu 16.6.2022.

Rakennustietosäätiö 2022. Taide rakentamisessa -sivusto – Taidekonsultit. <https://taiderakentamisessa.fi/taidekonsultit> Viitattu 28.10.2022.

Social Light Movement Manifesto. Viitattu 25.10.2022. <https://sociallightmovement.com/slm/page/manifesto.html>

Suomen taiteilijaseura 2021. Julkinentaide.fi, Kuvataidekilpailun järjestäjän ja julkisen taiteen tilaajan opas. Suomen taiteilijaseura. Viitattu 31.10.2022. https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2021-03/Kuvataidekilpailun_jarjestajan_ja_julkisen_taideen_tilaajan_opas_2021.pdf

Suomen taiteilijaseura 2022. Julkinentaide.fi, Taiteilijan opas kuvataidekilpailuun. Suomen taiteilijaseura. Viitattu 30.11.2022. https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2022-11/Taiteilijan_opas_kuvataidekilpailuun.pdf

Taide käyttöön 2020. Ornamon ja Haaga-Helian julkaisu Matkalla julkisen taiteen asiantuntijaksi: Näin kehität palveluliiketoimintaasi. Helsinki 2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/339059/taide_kayttoon_tyokirja.pdf Viitattu 31.10.2022.

Vuorinen, J. 2022. Henkilöhaastattelu Teamsilla 24.10.2022.

Wikipedia 2022. Light art. Viitattu 26.8.2022. https://en.wikipedia.org/wiki/Light_art

Kuvalähteet

Agma. Agma ry, kaavio asiantuntijakuvauksista. www.agma.fi

Byrnes, T. Luxor Sky beam, hyönteiset. Kuva: Tracy Byrnes, Flickr. <https://www.casino.org/blog/luxors-sky-beam-attracts-a-lot-more-than-just-casino-goers/>

Designboom. Valoveistos Sart, Jun Ong. Malesia 2015. Lähde: Designboom.com.

Kuva: Ronaldas Buozi <https://www.designboom.com/art/jun-ong-glowing-star-installation-butterworth-malaysia-11-24-2015/>

Eliasson, O. Olafur Eliasson, Your Rainbow Panorama. Kuva: www.olafureliasson.net

Holzer, J. Jenny Holzer, Projection Venice 1999. Photo: Attilio Maranzano
<https://projects.jennyholzer.com/projections/venice-1999>

Julkinentaide. 2021. Suomen Taiteilijaseura, eri taidekilpailumallit. Kuvataidekilpailun järjestäjän ja julkisen taiteen tilaajan opas 2021, sivu 6.
https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2021-03/Kuvataidekilpailun_jarjestajan_ja_julkisen_taiteen_tilaajan_opas_2021.pdf

Keskisuomalainen. Jaakko Niemelä ja Helena Hietanen. Kartastoja 2017. Jyväskylä.
Kuva: Marko Kauko <https://www.ksml.fi/paikalliset/4474202>

Lovegrove, R. Ross Lovegrove, Solar tree 2012. Kuva: Ashley Bingham
<http://www.rosslovegrove.com/solar-tree-in-st-johns-square>

McCall, A. Anthony McCall. "Solid Light Works." Exhibition view, Pioneer Works, Brooklyn, 2018. Photograph by Dan Bradica.
<https://pioneerworks.org/exhibitions/anthony-mccall-solid-light-works>

Riera, J. Javier Riera 2018 Kuva: www.javierriera.com

Rosenius, T. Tapio Rosenius, Lighting Design Collective. Teos: Siilo 468.
Kruunuvuorenranta Helsinki. Kuva www.uuttahelsinki.fi

Sanborn, J. Valoveistos The A.A. Taiteilija Jim Sanborn. Houston 2004. Kuva Mabry Campbell. <https://mabrycampbell.wordpress.com/2015-photos-from-posts/aa-sculpture-at-the-university-of-houston-ii/>

Sappho, S. Luxor Sky Beam, Las Vegas. Kuva: Scarlet Sappho
<https://www.casino.org/blog/luxors-sky-beam-attracts-a-lot-more-than-just-casino-goers/>

Sonnier, K. Keith Sonnier, Lichtweg 1992. Munich International Airport, Germany Kuva: www.keithsonnier.net

Sonnier, K. Keith Sonnier, Route Zenith 1998. Kuva: www.keithsonnier.net

Spidertag. Interactive Neon Mural #6, Spidertag. Kuva:Tommi Korpihalli

<https://www.upeart.com/portfolio/spidertag/>

Struycken, P. Rainbow Passage, Peter Struycken Rotterdam. Kuva: Willem van den

Elde <https://lightartblog.files.wordpress.com/2013/07/light-sculpture-under-the-archive-building-of-the-nai-by-peter-struycken1.jpg>

Theunissen, R. Rudolf Theunissen, Broken Light, Rotterdam 2010. Kuva: Detlef

Schobert <https://www.flickr.com/photos/detlefschobert/16649137940>

Turrell, J. 1999. James Turrell, The Inner Way 1999. Photo: Florian Holzherr.

<https://jamesturrell.com/work/the-inner-way/>

Turrell, J. 2009. Dornier-museo, Saksa. Valaistus 2009, James Turrell. Kuva: Florian

Holzherr. <https://jamesturrell.com/work/nightflight/>

Valoa Design. Valogalleria, Tampere. Kuva: Juhana Konttinen.

<https://valoa.com/referenssi/valogalleria-tampere/>

Vuorinen, J. Portti-valoteos, Jari Vuorinen 2017, Lighting Design Collective.

Kruunuvuorenranta Helsinki. Kuva: Jari Vuorinen, oma kokoelma

West, L. Liz West, Our colour. Bristol Biennial 2016. Paikkasidonnainen teos. Kuva:

Simon Galloway <https://www.liz-west.com/our-colour/>

Wirkkala, M. Maaria Wirkkala, Blind wall 1999. Helsinki. Kuva Sakari Viika

<https://blaf.fi/art/blind-wall/>

Liite 1. Kyselylomake

Liite 1. Sivu 1/2

Kyselylomakkeen sisältö, toteutettu nettipohjaisena kyselynä CognitoFormsilla (lissenssiversio).

Nimi (ei pakollinen)

Yritys / Organisaatio / Työnantaja (ei pakollinen)

Roolini valotaiteen alalla (voit valita useita) *

- ☐ Taiteilija ☐ Julkisen taiteen hankkija/tilaaja ☐ Rakennusala, arkkitehti, rakennussuunnittelu
☐ Ympäristösuunnittelu, kaupunkisuunnittelu, alueiden kehittäminen
☐ Taiteen alan koordinointi, kuratointi, muu taiteen alan asiantuntija ☐ Kuntatekniikka, sähkösuunnittelu, urakointi
☐ Joku muu

Mikäli vastasit edelliseen 'Joku muu', kerro lyhyesti millä alalla toimit

Toimin pääasiassa *

- ☐ Yksityisellä sektorilla ☐ Julkisella sektorilla ☐ Molemmissa tasaisesti ☐ Joku muu

Työskentelen omassa työssäni valotaiteen tai julkisen taiteen parissa *

- ☐ Päivittäin ☐ Säännöllisesti ☐ Satunnaisesti ☐ Harvoin

Uskon, että tällaiselle käsikirjalle on tarvetta alalla / omassa työssäni *

- ☐ Kyllä, erittäin tarpeellinen ☐ Kyllä, melko tarpeellinen ☐ En osaa sanoa ☐ Ei tarpeellinen

Liite 1. Sivu 2/2

Taiteilija/taiteen tuottaja: Kuvaile omin sanoin, millaista ymmärrystä ja hankintaosaamista toivot tilaajilta liittyen valotaiteeseen?

Esim. tekniset tiedot, kustannustietous, muuhun ympäristöön liittäminen jne?

Tilaaja/rakennuttaja: Kuvaile omin sanoin, millaista piirteitä erityisesti valotaiteesta on syytä ymmärtää, oman työsi näkökulmasta? Mikä tuntuu haasteelliselta valotaiteen tilaamisessa, vertailussa, rakennuttamisessa?

Anna esimerkki kaupunkiympäristön kannalta kiinnostavasta tai puhuttelevasta julkisesta, PYSYVÄSTÄ valotaideteoksesta.

Tämä voi olla myös oma projektisi tai case-esimerkki maailmalta (Linkki tai projektin ja tekijän nimi). Voit mainita myös useita.

Tässä voit mainita myös valotapahtumia, väliaikaisia teoksia, arkkitehtuurivalaistuskohteita tai muita projekteja, jotka ovat jääneet mieleen tai puhutelleet, mutta eivät mene edellisen kysymyksen kategoriaan.

Mainitse muutama erityispiirre, joiden ansiosta valotaide eroaa muista taidemuodoista julkisessa taiteessa? *

Mikä valotaiteessa kiehtoo, ärsyttää, innostaa?

Kuinka ymmärrät oman työsi näkökulmasta käsitteen 'Valotaiteen eettisyys'. Kuvaile lyhyesti: *

Vapaat terveiset ja kommentit

Mikäli olet käytettävissä tarkentavaan henkilöhaastatteluun, jätä yhteystietosi (sähköposti ja puhelinnumero)

Oletko Suomen Valotaiteen Seuran jäsen? *

☐ Kyllä ☐ En

Oletko Suomen Valoteknillisen Seuran jäsen? *

☐ Kyllä ☐ En

Lähetä